

Zastupljenost održivog razvoja u predškolskim ustanovama i osnovnim školama prema mrežnim stranicama

Tadijanov, Anica

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:595973>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Anica Tadijanov

**ZASTUPLJENOST ODRŽIVOG RAZVOJA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA I
OSNOVNIM ŠKOLAMA PREMA MREŽNIM STRANICAMA
DIPLOMSKI RAD**

Rijeka, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Anica Tadijanov

**ZASTUPLJENOST ODRŽIVOG RAZVOJA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA I
OSNOVNIM ŠKOLAMA PREMA MREŽNIM STRANICAMA
DIPLOMSKI RAD**

Mentor:
prof. dr. sc. Nena Rončević

Rijeka, 2024.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EDUCATION

Anica Tadijanov

**REPRESENTATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN PRESCHOOL
INSTITUTIONS AND PRIMARY SCHOOLS ACCORDING TO THE WEBSITES**

MASTER THESIS

Mentor:
prof. dr. sc. Nena Rončević

Rijeka, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisao/la rad pod naslovom: navesti naslov rada te da sam njegov autor/ica.

Svi dijelovi rada, nalazi i ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežnim izvorima, literaturi i drugom) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedene u popisu literature.

Ime i prezime studenta/ice: Anica Tadijanov

Datum:

Vlastoručni potpis:

A handwritten signature in blue ink that reads "Anica Tadijanov". The signature is written in a cursive style and is placed on a light yellow rectangular background.

Sažetak

Živimo u digitalnom dobu gdje su sve informacije dostupne svima. Od uvida u područja koja nas zanimaju dijeli nas samo jedan ili dva klika, no ide li odgojno-obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj u korak s vremenom i njegovim izazovima? Osim toga, živimo u vremenu gdje je, globalno, sve više prisutna ekološka osviještenost i svijest o važnosti održivog razvoja za naše kvalitetnije življenje i našu budućnost. Pitanja koja nam se nameću kroz rad su: jesu li ove dvije komponente koje karakteriziraju naše razdoblje povezane, odnosno je li vidljiva njihova povezanost preko službenih mrežnih stranica te doprinosi li tome uključenost dječjih vrtića i osnovnih škola u program Ekoškola? U istraživanju su analizirane mrežne stranice 174 osnovne škole i 98 dječjih vrtića s aktivnim statusom Ekoškole. Primjenom modela integracije održivosti u obrazovanju na tri kategorije: akomodacija, reformacija i transformacija (Sterling, 2004), koji svojom gradacijom upućuje na važnost strukturnih promjena, analizirane su sve mrežne stranice ustanova. Rezultati ukazuju na mali broj ustanova koje sadržajem pripadaju kategoriji transformacije, dok je iznenađujuć broj ustanova koje pripadaju kategoriji akomodacije te da je veći broj osnovnih škola koje imaju status Ekoškole od broja predškolskih ustanova. Što se tiče podjele na Sjevernu, Panonsku i Jadransku Hrvatsku, rezultati ukazuju u najmanju zastupljenost održivog razvoja u odgoju i obrazovanju preko program Ekoškola u Panonskoj Hrvatskoj, dok Sjeverna Hrvatska ima gotovo podjednak postotak kao i Jadranska Hrvatska, no jedino u Sjevernoj Hrvatskoj je gotovo podjednak postotak uključenosti u obje razine obrazovanja.

Ključne riječi: *odgoj i obrazovanje, održivi razvoj, obrazovanje za održivi razvoj, mrežne stranice, ekoškole.*

Summary

We live in a digital age where all information are available to everyone. We are only one or two clicks away from insight into the areas we are interested in, but is the educational system in the Republic of Croatia keeping up with it and its challenges? In addition, we live in a time where, globally, environmental awareness and awareness of the importance of sustainable development for our quality of life and our future are increasingly present. The questions that arise through this work are: are these two components that characterize our period connected, that is, is their connection visible through the official website, and does the inclusion of kindergartens and primary schools in the Eco-School program contribute to this? The research analyzed the websites of 174 primary schools and 98 kindergartens with the active status of Eco-schools. By applying the model of integration of sustainability in education to three categories: accommodation, reformation and transformation (Sterling, 2004), which with its gradation points to the importance of structural changes, all websites of institutions were analyzed. The results indicate a small number of institutions that belong to the category of transformation in terms of content, while a surprising number of institutions that belong to the category of accommodation and that there is a greater number of primary schools that have the status of Eco-schools than the number of preschool institutions. As for the division into Northern, Pannonian and Adriatic Croatia, the results indicate the lowest representation in Pannonian Croatia, while Northern Croatia has almost the same percentage as Adriatic Croatia, but only in Northern Croatia is there almost the same percentage of inclusion in both levels of education.

Keywords: *education, sustainable development, education for sustainable development, web pages, eco-schools.*

Predgovor

Upisom na redovni diplomski studij pedagogije, zakoračila sam na prostore Filozofskog fakulteta u sivo crnom izdanju koje se nakon prve godine i pojave korone promijenilo, te se dogodio, kako bi neki rekli - *život*. Snalaženje u novome i samostalnim izazovima kao i pronalazak svega neophodnog za život uvjetovali su moje prioritete, te se studij spustio na toj ljestvici što objašnjava i termin obrane ovoga rada.

Početak 2023. godine, na porodiljnom dopustu, započela je priča ovog diplomskog rada, posve novog smjera od početnih ideja prethodnih godina. Nisam znala koji me izazovi očekuju ni koliko će sama izrada i razrada potrajati kao ni kamo će me tema odvesti i koja će mi se pitanja tijekom rada pojaviti. Izazovi majčinstva i postporođajni proces otežali su cijeli proces i često mi nametali misli odustajanja, ali upravo to malo biće je bilo i velika motivacija te joj ovim putem želim posvetiti ovaj rad koji je plod stotina sati, pokušaja, prekida ali i nastavljanja. Uz nju, velika zahvala ide mentorici, profesorici Rončević, njenoj podršci i ne odustajanju od mene i mojih zamisli.

Na koncu svega, ovaj rad je pokazatelj neke vrste uzlazne krivulje koja se proteže kroz ova tri posve različita načina mog života kroz proteklih pet godina.. Pošto je sustav mrežnih podataka itekako obilježio sve te faze i promjene, želja je da rad svojim empirijskim dijelom pokuša implicirati važnost dostupnih informacija, kvalitetu sadržaja koja se iznosi, ali isto tako i nametnuti pitanje istinitosti i relevantnosti informacija koje se iznose i prezentiraju te nas sve zajedno motivirati u smjeru točnosti, istinitosti ali i razvoja osjetljivost za sadržaje održivog razvoja kako bi pomicali granice u odgoju i obrazovanju, od akomodacije do transformacije.

*“Mojoj Elli, malom čudu koje me svakodnevno stavlja u pitanje
i potiče na ustrajnost i rad na sebi*

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. KRATKI PREGLED POVIJESTI ODRŽIVOG RAZVOJA.....	3
3. ODRŽIVI RAZVOJ U ODGOJU I OBRAZOVANJU	9
3.1. Implementacija održivog razvoja u Republici Hrvatskoj	14
3.1.1. Kurikulum međupredmetne teme “Održivi razvoj za osnovne i srednje škole”16	
3.2. Održivi razvoj u predškolskim ustanovama	17
3.3. Održivi razvoj u osnovnim školama	19
3.4. Ekoškole i ekovrtići	20
3.5. Sterlingov model integracije održivosti u obrazovanju.....	22
4. METODOLOGIJA	25
4.1. Problem istraživanja	25
4.2. Cilj istraživanja i istraživački zadaci	26
4.3. Uzorak istraživanja	26
4.4. Metode i postupci prikupljanja podataka	26
4.4.1. Postupak istraživanja.....	27
4.5. Obrada podataka.....	28
5. ANALIZA I RASPRAVA.....	30
5.1. Grafički prikaz postotka zastupljenosti ekoškola po županijama prema podjeli Hrvatske na Sjevernu, Panonsku i Jadransku	33
5.2. Analiza i usporedba rezultata prema Sterlingovom modelu integracije održivosti u obrazovanju	41
5.3. Rasprava	45
5.4. Nedostatci istraživanja	46
6. ZAKLJUČAK.....	48
Popis tablica i slika.....	50
Popis literature i izvora	51
7. Prilozi	54

7.1. Pilog 1: Tablični prikaz ekoškola po županijama prema redoslijedu njihova uključivanja	54
---	----

“Obrazovanje je najmoćnije oružje koje možemo koristiti da promijenimo svijet.”

Nelson Mandela

1. UVOD

Informacijska pismenost i nove tehnologije predstavljaju važno sredstvo promoviranja i upućivanja, kako koncepta društva koje uči, tako i koncepta održivog razvoja (Anđić, 2007). Dostupnost sadržaja i informacija kao i umreženost stručnjaka na svim područjima uvelike doprinosi cjeloživotnom učenju, kreiranju i usavršavanju, ali i oblikovanju svijesti o svijetu oko nas stvarajući pritom sliku o ljudima, zajednicama, činjenicama, društvima, kulturama i institucijama te usmjeravajući i navodeći, kako pasivne, tako i aktivne sudionike na donošenje zaključaka i mišljenja. Mrežne stranice postoje već desetljećima, one su službeni digitalni zapis o nekoj organizaciji, zajednici, ustanovi, tvrtki ili obrtu. Danas se i prema članku 21. Zakona o pravu na pristup informacijama propisuje dostupnost i pristup određenih informacija, posebno u odgojno-obrazovnom sektoru, no koliko su zapravo mrežne stranice pouzdan i važan digitalni alat za odgojno-obrazovne institucije te koliko je ono što je dostupno za javnost točan prikaz onoga što im je bitno, što ih obilježava i na čemu rade, pitanja su koja se nameću u ovom radu.

U digitalnom dobu u kojem živimo pristup informacijama nevjerojatno je širok što značajno oblikuje našu percepciju svijeta oko nas. Mrežne stranice, kao osnovni digitalni zapisi organizacija i institucija, igraju ključnu ulogu u tome kako se informacije održivog razvoja distribuiraju i percipiraju. Pogled na mrežne stranice, kao digitalne platforme koje predstavljaju organizaciju ili instituciju, omogućuje nam da razumijemo koliko su one važne u promicanju održivosti. One ne samo da pružaju informacije o temama održivog razvoja, već i djeluju kao kanali koji oblikuju naše stavove i ponašanja prema održivosti.

U ovom radu posebno nas zanima koliko mrežne stranice nude informacija o implementiranju održivog razvoja u svoje ustanove, posebice predškolske ustanove i osnovne škole koje imaju status ekoškole, što znači da su samostalno ušle u program, prošle sedam konkretnih i jasnih koraka kako bi ostvarile status ekoškole te se kontinuirano evaluira i prati njihov rast i razvoj te aktivnosti i doprinosi škole na tom području.

Ekoškole kao pioniri u integriranju održivih praksi u obrazovni sustav trebaju na svom mrežnom prostoru biti resursi koji, ne samo da informiraju javnost o njihovim aktivnostima,

već i inspiriraju druge ustanove da slijede njihov primjer. Kroz detaljno dokumentiranje svojih projekata, inicijativa i postignuća ove škole mogu postati pokretači promjena u svojim zajednicama. Analizom mrežnih stranica ekoškola možemo dobiti uvid u to kako se održivost integrira u obrazovni program i svakodnevne aktivnosti škola. Ažuriranje informacija o održivim inicijativama, suradnje s lokalnom zajednicom i rezultatima postignutima kroz ove projekte može biti od ključne važnosti za promicanje održivog razvoja u društvu. Osim što pružaju informacije, mrežne stranice ekoškola mogu poslužiti i kao platforme za suradnju i razmjenu ideja između različitih škola. Ova razmjena iskustava može potaknuti inovativne pristupe održivosti i omogućiti školama da uče jedna od druge kako bi postigle još veće rezultate. Kontinuirano praćenje i evaluacija rasta i razvoja ekoškola putem njihovih mrežnih stranica ključno je za održavanje njihovog angažmana i utjecaja na zajednicu. Ove stranice mogu poslužiti kao alat za praćenje napretka, identificiranje područja za poboljšanje i slanje snažne poruke o važnosti održivosti u obrazovanju i društvu u cjelini.

2. KRATKI PREGLED POVIJESTI ODRŽIVOG RAZVOJA

Održivi razvoj počeo se popularizirati nakon Brundtlandova izvješća iz 1987. godine na Svjetskoj komisiji za okoliš i razvoj. Izvješće je poznato pod nazivom „Naša zajednička budućnost“ gdje je Brundtland održivi razvoj definirao trima komponentama: 1. ekonomskom, 2. ekološkom i 3. socijalnom komponentom koje se i danas koriste u definiranju. Pod ekonomskom komponentom podrazumijeva osiguranje gospodarskog razvoja, pod ekološkom naglašava fokus na održivosti budućeg razvoja i smanjenju zagađenja okoliša, dok pod socijalnom stavlja u središte pravilnu koheziju u društvu (Frajman-Jakšić, Ham, Redek, 2010). Slijedeći njegov koncept mogli bismo reći da je održivi razvoj model gospodarstva koji zadovoljava potrebe sadašnjeg vremena, pritom ne ugrožavajući budućnost u mogućnosti dostizanja istog cilja.

Održivi razvoj predstavlja model razvoja društva koji se temelji na načelu zadovoljavanja trenutačnih potreba bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe. Ključna karakteristika ovog modela je ravnoteža između ekonomskog rasta, socijalne pravde i zaštite okoliša. U okviru održivog razvoja, ekonomija se razvija na način koji podržava dugoročnu stabilnost i dobrobit uzimajući u obzir resurse i kapacitete planeta. To znači da ekonomski napredak ne bi smio biti na štetu okoliša ili društva, već bi trebao biti usmjeren na stvaranje vrijednosti koje će koristiti i sadašnjim i budućim generacijama. Osim toga, održivi razvoj potiče inkluzivnost i socijalnu pravdu osiguravajući da svi ljudi imaju pristup resursima i prilikama potrebnim za dostojanstven život. To uključuje borbu protiv siromaštva, nejednakosti i diskriminacije te promicanje pravedne raspodjele dobara i prilika. Važno je napomenuti da održivi razvoj nije samo teorijski koncept, već i praktični model koji se primjenjuje u svim područjima društva, od ekonomije i politike do obrazovanja i tehnologije. Kroz integraciju održivosti u svakodnevne odluke i prakse, možemo stvoriti svijet u kojem živimo u skladu s prirodom i međusobno se podržavamo kako bismo ostvarili dobrobit za sve.

Prijelomna točka ka globalnom prihvaćanju koncepta održivog razvoja je konferencija UN-a o okolišu i održivom razvoju iz 1992. godine održana u Rio de Janeiru poznata pod

nazivom „Earth Summit“. Konferencija je definirala smisao sintagme *održivi razvoj* gdje ju je vidjela kao usklađenost gospodarskog rasta te racionalno korištenje prirodnih resursa. Od tog trenutka održivi razvoj počinje se gledati kao put prema izlazu iz ekološke krize te nastavno na konferenciju slijedi donošenje dokumenta Agenda 21 (Frajman-Jakšić i sur, 2010).

Dokument Agenda 21 sadrži mjere za globalno partnerstvo za održivi razvoj, obuhvaća mjere za ekološke i razvojne probleme te postavlja pitanja koja povezuju razvoj s okolišem, dok mu je cilj postavljanje strategije za provedbu održivog razvoja u cijelom svijetu. Također, posebnu pažnju pridaje financijskim i političkim vidovima s obzirom na ekonomski vid održivog razvoja. Dokument obuhvaća opsežne mjere za globalno partnerstvo usmjereno prema održivom razvoju. On se bavi ekološkim i razvojnim problemima te postavlja pitanja koja povezuju razvoj s okolišem. Nakon donošenja, Agenda 21 smatrala se ključnim dokumentom u borbi za očuvanje planeta i bolje budućnosti za sve. Posebnu pažnju posvećuje financijskim i političkim aspektima održivog razvoja. Razumijevanje ekonomske dimenzije održivosti ključno je za ostvarenje njegovih ciljeva. Dokument prepoznaje važnost ulaganja u održive projekte te potrebu za političkim angažmanom kako bi se osigurala podrška i provedba strategija održivog razvoja na svim razinama. Kroz Agendu 21 svijet je dobio smjernice i okvir za djelovanje prema održivijoj budućnosti. Integracija ekonomskih, ekoloških i socijalnih ciljeva ključna je za postizanje ravnoteže i dobrobiti za sve ljude i planete. Agenda 21 ostaje važan dokument koji nas podsjeća na važnost suradnje i akcije u stvaranju boljeg i održivijeg svijeta za sadašnje i buduće generacije.

Ovaj dokument prihvatilo je 179 zemalja među kojima je i Hrvatska. Osim toga, u njoj su navedeni i etički principi: raspodjela materijalnih dobara između bogatih i siromašnih, sadašnjih i budućih generacija, upute za pojedine zemlje u odnosu na redukciju pojedinih štetnih djelatnosti te vladanje prema prirodnim dobrima. Ujedinjeni narodi također su 1992. godine osnovali Komisiju o održivom razvoju (Commission for Sustainable Development) koja svake godine održava svoj susret radi unaprjeđenja provedbe Agende 21 (United Nations, 1992).

Danas možemo pronaći mnogo definicija održivog razvoja kojima se on tumači na različite načine, ovisno o perspektivi. Ponekad je fokus definicije na okolišu, a ponekad na socijalnim pravima, no ono što se može primijetiti jest to da je zajednički termin svim

definicijama – ravnoteža kao povezanost tri temeljne sastavnice: društvo, okoliš i gospodarstvo (Laboratorij održivog razvoja, 2019). Ravnoteža između društva, okoliša i gospodarstva znači pronalaženje načina kako zadovoljiti trenutne potrebe ljudi bez ugrožavanja budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe. To podrazumijeva promišljeno korištenje resursa, poštovanje ekosustava i osiguranje socijalne pravde. Ova trostruka ravnoteža ključna je za ostvarivanje održivog razvoja i postizanje dugoročne stabilnosti. Sve definicije održivog razvoja nastoje naglasiti važnost ove ravnoteže kako bismo osigurali zdravu, pravednu i dobrobitnu budućnost za sve.

Prema Programu globalnog razvoja za 2030. (Agenda 2030), objavljenoj od strane Ujedinjenih naroda, navedeno je 17 globalnih ciljeva za održivi razvoj koje zemlje trebaju ostvariti do 2030. godine. Prema tom dokumentu društveno-okolišna ravnoteža mora biti prihvatljiva za sve zajednice, dok gospodarsko-okolišna ravnoteža pretpostavlja poticajno okruženje za ekonomski rast uz očuvanje prirodnih resursa. Društveno-okolišna ravnoteža ključna je za održivi razvoj jer je važno uvažavati osjetljivost okoliša i brinuti o očuvanju prirodnih resursa kako bi se osigurala dugoročna dobrobit za sve ljude. S druge strane, gospodarsko-okolišna ravnoteža ključna je za ekonomski rast. Ovaj pristup podrazumijeva ravnotežu između potreba gospodarstva i zaštite okoliša pružajući potrebne poticaje za ekonomski razvoj, ali istovremeno vodeći računa o zaštiti prirode. Gospodarsko-društvena ravnoteža stremi k ravnomjernom ekonomskom rastu poduzeća i lokalnih zajednica. To znači da ekonomski napredak ne bi trebao biti na štetu društvenih vrijednosti i dobrobiti zajednice. Održivi razvoj postiže se kroz integraciju gospodarskih, društvenih i okolišnih ciljeva kako bi se osigurala harmonija i prosperitet za sve. Kroz ove različite ravnoteže, cilj je stvoriti uravnoteženi sustav koji osigurava dugoročni napredak bez ugrožavanja okoliša ili društvene stabilnosti. Održivi razvoj zahtijeva sinergiju između ekonomskih, društvenih i okolišnih aspekata kako bi se osigurala ravnoteža koja podržava dobrobit sadašnjih i budućih generacija. Agenda 2030 poziva sve države da što prije razviju praktična nacionalna rješenja za njenu provedbu. Sve države članice preuzele su na sebe političku obvezu provedbe. Glavno tijelo za evaluaciju i reviziju provedbe Agende 2030 pri UN-u je Politički forum na visokoj razini koji djeluje od 2013. godine.

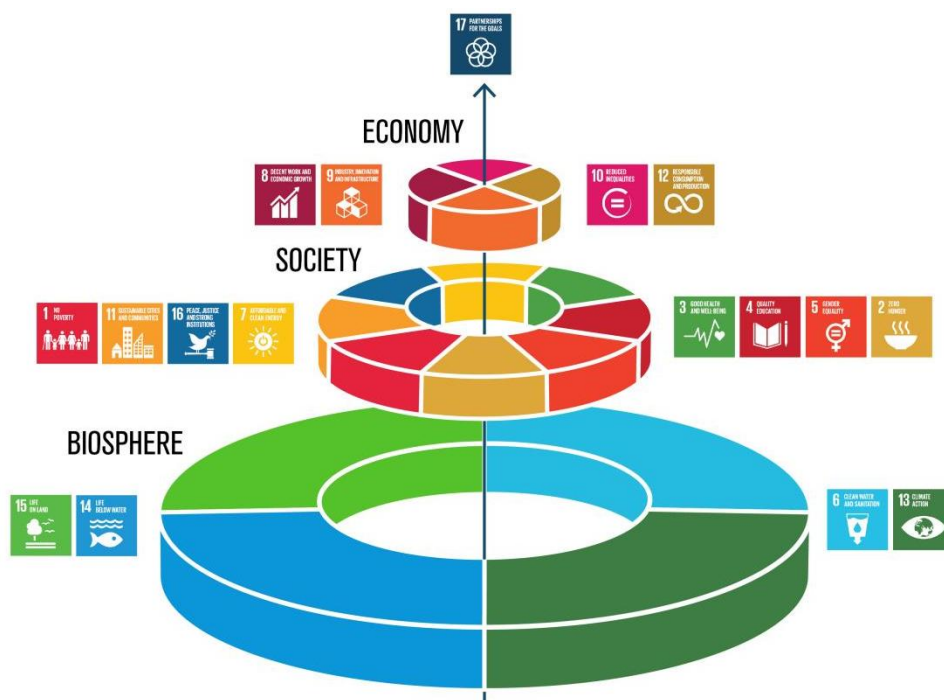
Agenda 2030 ključna je platforma za rješavanje najvažnijih izazova današnjice u njihovoj

međusobno povezanoj gospodarskoj, socijalnoj, okolišnoj i političko-sigurnosnoj dimenziji, posebice zbog svoje univerzalnosti, uključivosti i sveobuhvatnosti preko kojih se težište stavlja na ljude, naš planet, prosperitet, ali i mir i partnerstvo (Održivi razvoj, 2023). Dokument Agenda 2030 ključna je platforma za suočavanje s glavnim izazovima današnjice u njihovoj međusobno povezanoj ekonomskoj, društvenoj, ekološkoj i političko-sigurnosnoj dimenziji. Postavlja ciljeve i smjernice za djelovanje kako bi se adresirali ključni globalni problemi, uključujući siromaštvo, nejednakost, klimatske promjene i očuvanje prirode. Kroz svoju univerzalnu prirodu, ona potiče suradnju među državama i organizacijama kako bi se ostvarili zajednički ciljevi. Jedna od ključnih karakteristika Agende 2030 njezina je inkluzivnost što znači da uključuje sve države i dionike u procesu donošenja odluka i provedbe. To osigurava da se glasovi i potrebe svih društvenih skupina uzmu u obzir pri oblikovanju politika i programa. Fokus je stavljen na dobrobit ljudi i planeta Zemlje te se odražava kroz ciljeve održivog razvoja koji se bave ekonomskim napretkom, socijalnom inkluzijom, zaštitom okoliša i promicanjem mira i pravde. Ova sveobuhvatna Agenda potiče sve države i organizacije da zajedno rade na stvaranju bolje budućnosti za sve. Kroz ove smjernice Agenda 2030 pruža okvir za djelovanje koji promiče suradnju, održivost i inkluzivnost kao ključne vrijednosti u ostvarivanju globalnih ciljeva.

Na Stockholmskom EAT Food Forumu 2016. godine, direktor centra Johan Rockstrom je, zajedno s Pavanom Sukhdevom, predstavio ciljeve održivog razvoja (SDG) kroz prikaz vidljiv na Slici 1., u kojem je vidljiva povezanost svih dijelova društva ugrađenih u isti sustav, gdje vidi biosferu koja je uronjena u društvo, a u društvo ekonomija. Time je napravljen odmak od dotadašnje ilustracije održivog razvoja kroz ekološku, socijalnu i gospodarsku razinu. U tri razine, drugačijeg prikaza od dotadašnjih, prikazao je održivi razvoj tako da izgledom podsjeća na svadbenu tortu. Razradio ju je na 17 globalnih ciljeva kojima bi poticao zaštitu planeta i smanjivanje siromaštva. Najšira i donja razina je biosfera razložena na čistu vodu i sanitarne uvjete, klimatske akcije, život u vodi i život na tlu. Srednja razina označava društvo i podijeljena je na osam dijelova: zdravlje i dobrobit, kvalitetne edukacije, jednakost spolova, nestanak gladi, održivi gradovi i zajednice, mir, pravda i jakost institucija, nestanak siromaštva. Treća, gornja razina predstavlja ekonomiju i podijeljena je na četiri dijela: odgovorna potrošnja i proizvodnja, industrija inovacija i infrastrukture, smanjenje

nejednakosti te poštenu rad i ekonomski rast.

Slika 1. Ciljevi održivog razvoja prema Rockstom i Sukhdev (2016)

Na temelju toga može se reći da se uz sam pojam održivog razvoja nadovezuje i potreba za promjenom dosadašnjeg načina života kao i djelovanja na svim razinama, od osobne do lokalne te od lokalne do globalne. Iako se praksa i primjena koncepta održivog razvoja sporo implementira u društva, kao i u svijest pojedinaca, brojni primjeri praktičnih nastojanja za implementacijom održivog razvoja, kako u svim sferama društva, tako i u područja odgoja i obrazovanja ukazuju na pomake. Održivi razvoj zahtijeva promjenu u načinu života i djelovanja na svim razinama, od osobne do globalne. Unatoč sporosti u implementaciji ovog koncepta u društvo i svijest pojedinaca, primjeri praktičnih nastojanja za ostvarivanje održivog razvoja pokazuju napredak. Promjena u načinu razmišljanja i djelovanja ključna je kako bi se održivost integrirala u sve aspekte života. To uključuje promjene u potrošačkim navikama, pristupu energiji, urbanom planiranju, poljoprivredi i mnogim drugim područjima. Održivi razvoj zahtijeva svjesnost o dugoročnim posljedicama naših odluka i djelovanja te

prepoznavanje važnosti ravnoteže između ekonomskih, socijalnih i ekoloških ciljeva. Primjeri praktičnih nastojanja za implementaciju održivog razvoja mogu se vidjeti diljem svijeta. To uključuje inicijative za smanjenje emisija stakleničkih plinova, promicanje obnovljivih izvora energije, zaštitu biodiverziteta, poticanje održive poljoprivrede i edukaciju o održivosti u školama i zajednicama. Ključno je da se ovakvi primjeri prepoznaju i podrže te da se inspiriraju daljnjim djelovanjem i promjenama. Održivi razvoj nije samo teorijski koncept, već praktična stvarnost koja zahtijeva angažman i suradnju svih dijelova društva. Kroz zajedničke napore na svim razinama, može se stvoriti svijet u kojem ljudi žive u skladu s prirodom, osiguravajući potencijalno blagostanje za sadašnje i buduće generacije (Stockholm Resilience Center, 2016).

Jedan od načina izravnog utjecanja na svijest društva svakako je kroz odgoj i obrazovanje. Obrazovne institucije imaju moć oblikovanja stavova, vrijednosti i svijesti mladih generacija o važnim temama poput održivog razvoja potičući ih na aktivno sudjelovanje u izgradnji bolje budućnosti. Prema Bogović i Čegar (2012) obrazovanje za održivi razvoj proces je učenja koji se mora shvatiti kao paket za kvalitetno obrazovanje, ali i za koji je potreban holistički pristup koji će imati transformativno-refleksivni učinak na zajednicu gdje se provodi. Obrazovanje za održivi razvoj nije samo proces učenja, ono je ključni element kvalitetnog obrazovanja. Zahtijeva holistički pristup koji nadilazi tradicionalne metode kako bi imao transformacijski i refleksivni utjecaj na zajednicu u kojoj se provodi. Ovaj pristup integrira ekonomske, ekološke i društvene aspekte te potiče aktivno sudjelovanje u stvaranju održivije budućnosti. Jedan od oblika i načina osvještavanja je kroz program Ekoškole koji od ustanova zahtijeva konkretne korake pri samom ulasku u proces stjecanja statusa ekoškole te se njihov rad kontinuirano prati i evaluira (Stockholm Resilience Center, 2016).

3. ODRŽIVI RAZVOJ U ODGOJU I OBRAZOVANJU

Međunarodna iskustva pokazala su kako je implementacija koncepta održivog razvoja u svakodnevicu, kao i podizanje ekološke svijesti društva, složen i dugotrajan proces koji uključuje i modifikaciju, odnosno prilagodbu najviše obrazovnog sustava jer je on ključan instrument u provedbi načela održivog razvoja, dok je sama svrha obrazovanja stjecanje znanja za kritičko promišljanje koje pridonosi razvoju svijesti pojedinca za odgovorno ponašanje i donošenje odluka (Bogović, Čegar, 2012). Implementacija koncepta održivog razvoja u svakodnevicu zahtijeva duboku promjenu u društvu, a ključnu ulogu u tome igra obrazovni sustav. Modifikacija obrazovanja koja bi vodila transformaciji obrazovanja, ključna je kako bi se učenicima omogućilo stjecanje znanja, vještina i vrijednosti potrebnih za održivi razvoj. Transformacija obrazovnog sustava bi se vidjela u doprinosima, angažmanu, kulturi institucije, proaktivnim i konstruktivnim djelovanjem svih dionika obrazovnog procesa, mijenjajući svijest pojedinaca i prenoseći isto na svoj život izvan obrazovne institucije. Obrazovanje za održivi razvoj treba naglasiti važnost ekološke svijesti, ali i širiti razumijevanje socijalnih i ekonomskih aspekata održivosti. Cilj je osnažiti pojedince da postanu aktivni sudionici u stvaranju održivijeg društva. Svrha obrazovanja nije samo prenošenje činjenica, već i razvijanje kritičkog razmišljanja i sposobnosti donošenja informiranih odluka. Ovaj holistički pristup obrazovanju omogućuje pojedincima da prepoznaju i razumiju složenost izazova održivog razvoja te da djeluju kao agenti promjena u svojim zajednicama i šire. Održivi razvoj postaje ne samo dio kurikuluma, već integrirani dio obrazovnog iskustva koji priprema mlade za budućnost u kojoj se brine o planetu i ljudima koji na njemu žive.

Povezivanje obrazovanja i održivog razvoja, prema istim autorima, započelo je istraživanjem načina provedbe Agende 21 koja je u poglavlju o obrazovanju postavila četiri opća cilja:

1. Promovirati i poboljšati kvalitetu obrazovanja na cjeloživotno učenje.
2. Preusmjeriti kurikulume od predškolske do fakultetske razine.
3. Podići razinu svijesti javnosti o konceptu održivog razvoja na lokalnoj, nacionalnoj

i međunarodnoj razini.

4. Obučiti radnu snagu te time doprijeti do održivih modela proizvodnje i potrošnje.

Prema Bogović i Čagar (2012) pitanje održivog razvoja zadire u sve sfere ljudskog života te naglašavaju da se obrazovne koncepcije moraju kroz integrirani pristup razrađivati i dopunjavati. Pritom bi uvođenje fenomena održivog razvoja u obrazovanje trebalo integrirati u postojeća tematska područja i njihovo povezivanje s potrebama suvremenog društva, ali imajući u vidu lokalne kontekste. Isti autori navode da je za integraciju obrazovanja u održivi razvoj potrebno započeti od četiri prioriteta područja: osnovno obrazovanje, preusmjeravanje postojećih kurikuluma, razvoj svijesti i razumijevanje održivosti te mreža suradnje između znanstvenika i stručnjaka svih sektora.

Europska unija je kroz Europsku komisiju godinama poticala sektor obrazovanja i osposobljavanja kroz Inicijative za zeleno obrazovanje kako bi se angažirale zemlje članice u zelenoj tranziciji te poboljšale kompetencije učenika u području održivosti. Kroz koaliciju „Obrazovanje za klimu“, europski okvir kompetencija za održivost, inicijative „Istraživači u školama“, programom Erasmus + obogaćeni su sadržaji koji promiču zeleniji i digitalniji svijet. Također treba spomenuti i projekt izrade Europskog zelenog plana kojem je težnja da Europa bude prvi klimatski neutralan kontinent implementira se tema održivosti u obrazovanje. Cilj razvoja zelenog obrazovanja je usvajanje znanja, vještina i stavova u svrhu prakticiranja održivog načina života te osviješćivanje potrošnje i pridonosnje zelenoj budućnosti kao i buđenje svijesti o okolišu (Bianchi i sur, 2022). Ovo obrazovanje osnažuje pojedince poticanjem promjena u potrošačkim navikama, teži stvaranju zelene budućnosti i podizanju svijesti o okolišu. Kroz zeleno obrazovanje, pojedinci uče o važnosti očuvanja okoliša, učinkovitijem korištenju resursa te smanjenju negativnog utjecaja na planetu. Razvijaju se vještine potrebne za donošenje informiranih odluka koje podržavaju održivi razvoj, kao i stavovi koji potiču odgovorno ponašanje prema okolišu i zajednici. Zeleno obrazovanje potiče kritičko razmišljanje o globalnim ekološkim problemima te potiče pojedince da preuzmu aktivnu ulogu u rješavanju tih problema. Kroz praktične aktivnosti, istraživanje, suradnju i inovacije, zeleno obrazovanje osnažuje pojedince da postanu promjena prema održivoj budućnosti. U konačnici cilj zelenog obrazovanja nije samo prenošenje znanja,

već i poticanje trajnih promjena u ponašanju i stavovima. Ono gradi temelje za društvo koje brine o okolišu, u kojem se priznaje važnost očuvanja prirodnih resursa za sadašnje i buduće generacije (Bianchi i sur, 2022).

U Europi je na području odgoja i obrazovanja sve veći broj projekata, mjera i inicijativa koje uključuju održivost i klimatske promjene, no unatoč tome, učenje za okolišnu održivost još nije usustavljeno u obrazovnu politiku i praksu u Europi. Kako bi se to promijenilo, Europska komisija pokrenula je sljedeće inicijative: „Obrazovanje za klimu“ – zajednica učitelja i učenika koji rade na pitanjima koja uključuju klimatske promjene i dokument „Europski okvir kompetencija za održivost“ koji donosi popis stavova, vještina i znanja koje su potrebne za zelenu tranziciju kod svih učenika. Osim toga inicijativa koja omogućuje učiteljima i učenicima upoznavanje s temama vezanim uz klimatske promjene i održivi razvoj „Istraživači u školama“ te program u suradnji s Europskom investicijskom bankom koji omogućava pristup financiranju za održivu obrazovnu infrastrukturu uz korištenje pedagoških metoda „InvestEU“ . Također treba navesti i program “Erasmus+ 2021-2027“ koji ide k cilju da bude što digitalniji i zeleniji. U vezi s tim treba spomenuti da je Strateški okvir za europski prostor obrazovanja, koji se odnosi na razdoblje od 2021. do 2030. godine, osnovao radne skupine u sektorima strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, ali i visokog obrazovanja kako bi se radilo na zelenom obrazovanju (European Education Area, 2021). Također, u sklopu Europske komisije, osmišljena je stranica unutar mrežne stranice komisije pod nazivom „Obrazovanje za klimu“ koja nudi savjete, podršku, mogućnost učlanjenja u GreenComp zajednicu, pristup grupama država koje se bave održivim razvojem te pristup novostima i resursima iz područja održivog razvoja. Na stranici su vidljive razne inicijative kao što je „Kafić za održivost“, „Laboratorij za klimu mladih“, mjesečna izdanja „Biltena zajednice“ i slično. Svrha „Obrazovanja za klimu“ stvaranje je zajednice koju vode učenici i učitelji sa svojim školama te se umrežuju i uključuju i druge obrazovne aktere u svoje inicijative. Također, želi se stvoriti most između obrazovnih sektora, domena i ljudi (European Commission, 2024).

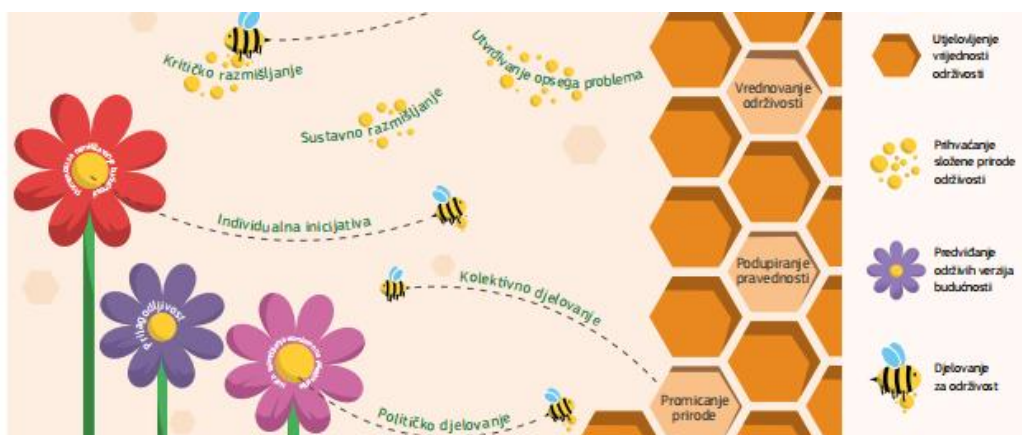
Europska komisija za znanost i širenje znanja je 2022. godine u sklopu procesa oblikovanja europskih politika, kao odgovor na ambicije utvrđene u europskom zelenom planu, objavila znanstveno i političko izvješće Zajedničkog istraživačkog centra pod nazivom

„GreenComp Europski okvir kompetencija za održivost“ u kojem se navode kompetencije koje je potrebno uključiti u obrazovne programe radi razvoja znanja, vještina, stavova, načina djelovanja s empatijom, osjećajem odgovornosti, ali i brigom za naš planet. Rezultati izvješća okvir su za učenje za okolišnu održivost koji se može primijeniti u bilo kojem kontekstu učenja. Područja kompetencija podijeljena su u četiri dijela, odnosno dvanaest kompetencija, koje su međusobno povezani i od jednake važnosti:

- a) utjelovljenje vrijednosti održivosti
- b) prihvaćanje složene prirode održivosti
- c) predviđanje održivih verzija budućnosti
- d) djelovanje za održivost.

GreenComp rezultat je istraživačke metodologije koja obuhvaća veliku skupinu stručnjaka, a osmišljen je da podupire sve programe za obrazovanje i nudi osposobljavanje za cjeloživotno učenje. On uključuje učenike svih dobi i odnosi se na sva okruženja za učenje. U već navedena četiri poglavlja podijeljeno je dvanaest kompetencija: vrednovanje održivosti, podupiranje pravednosti, promicanje prirode, sustavno razmišljanje, kritičko razmišljanje, utvrđivanje opsega problema, pismenost za osmišljavanje budućnosti, prilagodljivost, način razmišljanja usmjeren na istraživanje, političko djelovanje, kolektivno djelovanje i individualna inicijativa (Bianchi i sur, 2022).

Slika 2. Prikaz GreenComp okvira prema Bianchi, Pisiotis i Cabrera, (2022.)

Prema Bajkuša (2011) obrazovanje za održivi razvoj je odgovor formalnog obrazovnog

sustava na izazove suvremenog života, ono treba pomoći učenicima u razumijevanju načina upotrebe vlastitih potencijala kako bi se kritički reflektiralo na svakodnevicu te sustavno promišljalo o budućnosti. Obrazovanje za održivi razvoj predstavlja ključni odgovor formalnog obrazovnog sustava na suvremene izazove. Svrha mu je potaknuti učenike da razumiju svoje potencijale i kritički promišljaju o svakodnevnom životu te budućnosti. Kroz obrazovanje za održivi razvoj učenici bi trebali razviti sposobnost analize i refleksije omogućujući im da donose informirane odluke o vlastitim postupcima i utjecaju na okoliš. Važno je poticati svijest o važnosti održivosti i potaknuti promjene u ponašanju kako bi se stvorila održivija budućnost za sve. Obrazovanje za održivi razvoj trebalo bi pružiti alate i resurse potrebne učenicima kako bi razumjeli složenost ekoloških, društvenih i ekonomskih izazova s kojima se suočavamo. Kroz aktivnu participaciju u procesu učenja učenici će biti osnaženi da postanu aktivni građani koji doprinose održivom razvoju i stvaraju pozitivne promjene u svojim zajednicama i šire. Prema istom autoru obrazovanje za održivi razvoj ima četiri cilja: unaprjeđivanje kvalitete obrazovanja kako bi došlo do unaprjeđenja kvalitete života, osmisliti kurikulum koji će dati znanja, obrasce i vrijednosti za izgradnju održivog svijeta, podizanje svijesti te osposobljavanje budućih radnika da usvajaju i kasnije provode održive modele proizvodnje i potrošnje. Isti autor navodi da obrazovanje za održivi razvoj objedinjuje pet tipova učenja: učiti znati, učiti biti, učiti zajednički živjeti, učiti raditi i učiti mijenjati sebe i društvo. Imajući to u vidu, može se s lakoćom reći da obrazovanje za održivi razvoj daleko nadilazi informiranje o stanju okoliša. Ovaj holistički pristup pokazuje da obrazovanje za održivi razvoj ide dalje od jednostavnog informiranja o stanju okoliša. Ono pruža alate i perspektive potrebne za razumijevanje kompleksnosti održivog razvoja te osnažuje pojedince da preuzmu aktivnu ulogu u stvaranju pozitivnih promjena u društvu i okolišu. Ovaj sveobuhvatni pristup učenju podržava razvoj cjelovitih pojedinaca koji su sposobni donositi informirane odluke, sudjelovati u zajednici i oblikovati održiviju budućnost.

Jedan od faktora uspješnosti neupitno čine i kompetencije učitelja koje su ključan preduvjet kojim se „pridonosi razvoju temeljnih vrijednosti održivog razvoja i postiče kvaliteta“ u odgoju i obrazovanju u području implementacije koncepta odgoja i obrazovanja. Prema tome, odgojno-obrazovni djelatnik je nositelj implementacije odgoja i obrazovanja za održivi razvoj (Mayr i Schratz, 2006. prema Anđić, 2015.)

3.1. Implementacija održivog razvoja u Republici Hrvatskoj

Prvi dokument od strane Hrvatskog sabora u kojem se govori o važnosti održivog razvoja je Deklaracija o zaštiti okoliša Republike Hrvatske koja je usvojena 1992. godine. Godine 2009. je, na temelju Zakona o zaštiti okoliša, donesena Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske koja je donijela smjernice za socijalni i gospodarski razvoj, kao i zaštitu okoliša prema održivom razvoju Hrvatske. Hrvatska se na summitu Ujedinjenih naroda snažno zalagala za usvajanje UN-ovog Programa za održivi razvoj – Agenda 2030 (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova RH, 2023.)

Prema Zakonu o zaštiti okoliša država treba osigurati provedbu odgoj i obrazovanja za zaštitu okoliša i unaprjeđivanje zaštite okoliša. Također, Ministarstvo u suradnji s Ministarstvom znanosti i obrazovanja ima zajedničke ciljeve za provedbu odgoja za održivi razvoj, a u skladu sa Strategijom održivog razvitka Republike Hrvatske (NN 110/07, članak 178. stavak 1. i 2.).

Nacionalni okvirni kurikulum (2010) je vidio obrazovni sustav kao sustav koji omogućuje održivi razvoj. U njemu su definirane ključne odgojno-obrazovne vrijednosti: znanje, solidarnost, identitet i odgovornost, koji se postupno razvijaju u društveno-humanističkom području i području građanskog odgoja i obrazovanja. Naglašavao se cjelovit osobni razvoj učenika te čuvanje i razvijanje nacionalne, duhovne i materijalne, kao i prirodne baštine Republike Hrvatske za stvaranje društva znanja koje će omogućiti održivi razvoj.

Obrazovni sustav smatra se ključnim za promicanje održivog razvoja jer obuhvaća širenje svijesti o održivosti, poštovanje različitosti, promicanje socijalne pravde te razvoj vještina za kritičko razmišljanje i rješavanje problema. Obrazovni sustav djeluje kao ključna platforma za oblikovanje stavova, vrijednosti i ponašanja učenika prema okolišu i društvu. Kroz kurikulum i pedagoške pristupe nastoji se osnažiti učenike da postanu informirani i odgovorni građani koji su svjesni svoje uloge u održivom razvoju. Stoga je važno kontinuirano unaprjeđivati obrazovni sustav kako bi odražavao aktualne potrebe društva i omogućio sveobuhvatan razvoj učenika pripremajući ih za budućnost koja zahtijeva održive pristupe i vrijednosti. Glavni cilj

društveno-humanističkog područja je doprinos razvoju učenika kao samostalnih i odgovornih osoba koje vode prema razvoju djeteta u pojedinca koji daje doprinos rješavanju globalnih problema prema načelima demokracije, pravde i mira.

U Hrvatskoj već 23 godine djeluje organizacija civilnog društva „ODRAZ“ koja potiče i pruža potporu provedbu promjena usmjerenih prema održivosti kao i oblikovanju i praćenju provedbe javnih politika. Iz njihovih događanja na području odgoja i obrazovanja vidljivi su doprinosi prema razvoju svijesti kao i važnosti uključivanja održivog i osobnog razvoja u obrazovanju. Kroz razne projekte pokušavaju smanjiti negativne utjecaje na okoliš, ekonomsku učinkovitost, poboljšanje kvalitete života i promjene svijesti. U listopadu 2023. godine je održana završna konferencija projekta „SUSTINEO – suradnjom, sudjelovanjem, istraživanjem i edukacijom za održivost“ pod nazivom „Suradnja akademske zajednice i civilnog društva za održivi razvoj“. Predstavljene su rezultati tri provedena istraživanja, jedno na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu pod nazivom „Održiva urbana mobilnost u hrvatskim gradovima“, a druga dva na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu: „Potencijali socijalnih inovacija za održivi razvoj u hrvatskom kontekstu“ i „Utjecaj LAG-ova na lokalni održivi razvoj“. Na temelju tih istraživanja izrađeno je šest smjernica za razvoj javnih politika koje su nastale na panel raspravi pod nazivom „Kako pridonijeti postizanju održivog razvoja u Hrvatskoj“ (Odraž, 2023).

Pokazatelj želje za napretkom na području održivog razvoja u Republici Hrvatskoj ide i činjenica da je odlukom Vlade Republike Hrvatske 2018. godine osnovano Nacionalno vijeće za održivi razvoj na čijem je čelu predsjednik Vlade, dok su članovi čelnici tijela državne uprave resorno nadležnih ministarstava i ureda. Svrha Vijeća je Vladi Republike Hrvatske predlaganje mjera i aktivnosti, prioriteta, obveznika, dinamike i sredstva potrebna za provedbu ciljeva Agende 2030, kao i analiza, praćenje i koordinacija provedbe. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova je zaduženo za stručne i administrativne poslove Vijeća. Nastavno na to, godinu kasnije, Republika Hrvatska je predstavila svoj prvi Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva održivog razvoja gdje su prezentirani dotadašnji ostvareni ciljevi. No valja napomenuti, kako je vidljivo na mrežnim stranicama Ministarstva vanjskih i europskih poslova, da je rad Nacionalnog vijeća za održivi razvoj imao samo nekoliko sastanaka bez detaljnih smjernica ni zaključaka što govori o statusu stagnacije

unatoč uložnim početnim naporima. Usporedo s tim, izrađena je Nacionalna razvojna strategija do 2030. koja je svojevrsni temelj za provedbu Agende 2030 na Nacionalnoj razini (Održivi razvoj, 2023).

3.1.1. Kurikulum međupredmetne teme “Održivi razvoj za osnovne i srednje škole”

Ministarstvo znanosti i obrazovanja je 2019. godine donijelo je odluku o uvođenju međupredmetnih tema : *Kurikulum međupredmetne teme „Održivi razvoj za osnovne i srednje škole“*. Njime se pokušava osvijestiti da učenje i poučavanje ove teme podiže svijest i produbljuje razumijevanje o svim pitanjima koja za cilj imaju kritičko razmatranje načina djelovanja na ponašanja u svakodnevnom životu. Prema istome, samostalno i odgovorno odlučivanje je svrha učenja i poučavanja održivog razvoja i to u sklopu obaveznih i izbornih predmeta, terenske, izvanučionične nastave i ostalih izvannastavnih aktivnosti.

Prema Kurikulumu međupredmetne teme „Održivi razvoj u osnovnim i srednjim školama“ , napravljen je odmak od dotadašnje podjele na okoliš, društvo i ekonomiju koje više ne zadovoljavaju potrebe 21. stoljeća. Održivi razvoj potrebno je ostvariti kroz praktične i primjenjive alate koji će biti usmjereni na konkretne probleme, što je dovelo do određivanja triju domena: povezanost, djelovanje i dobrobit. One zajedno čine integriranu cjelinu, a svrha novog koncepta je primjenjivo učenje i poučavanje o održivom razvoju. Domena povezanosti naglašava važnost međusobne veze između ekonomije, društva i okoliša u ostvarivanju održivosti. Djelovanje se fokusira na aktivno sudjelovanje pojedinaca i zajednica u rješavanju izazova održivog razvoja kroz inovacije i praksu. Dobrobit je ključni aspekt koji naglašava važnost postizanja ravnoteže između socijalnih, ekonomskih i ekoloških ciljeva kako bi se osigurala dobrobit za sve. Ovaj novi koncept održivog razvoja usmjeren je na stvaranje praktičnih alata i pristupa koji će omogućiti primjenjivo učenje i poučavanje. Cilj je osnažiti pojedince i zajednice da preuzmu aktivnu ulogu u izgradnji održivije budućnosti. Kroz ove domene nastoji se potaknuti holistički pristup razumijevanju i rješavanju izazova održivosti te potaknuti inovacije i suradnju na svim razinama društva. Održivi razvoj postaje ne samo teorijski koncept, već praktična stvarnost koja se integrira u svakodnevni život i praksu. Povezanost predstavlja međuovisnost u ekosustavima i odgovara na pitanje „što“, djelovanje

se odnosi na primjenu znanja i vještina za održivo življenje i odgovara na pitanje „kako“, dok dobrobit podrazumijeva odgovornost i dobrobit za sve ljude, okoliš i buduće generacije te odgovara na pitanje „zašto“.

Prema Kurikulumu odgojno-obrazovna očekivanja potiču na stvaralaštvo i društvenu odgovornost kao i razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja pri problemskim situacijama. Neki sadržaji Kurikuluma su obavezni, dok su drugi preporučeni te ih učitelji mogu birati. Obavezni sadržaji podijeljeni su u pet ciklusa unutar kojih su razrađene domene.

Kurikulum za svaki razred razrađuje sve tri domene te navodi odgojno-obrazovna očekivanja, kao i koja znanja, vještine i stavove stječe učenik, ali i nudi preporuke u sklopu kojih predmeta i na koji način se ona mogu ostvariti.

Vrednovanje u međupredmetnoj temi usmjerava se na kritičko prosuđivanje stanja u okolišu i društvu te se želi težiti primjeni na primjerima održivog razvoja u vlastitoj zajednici, zemlji i svijetu, ali i spoznaji važnosti očuvanja okoliša. Također se teži poticanju škole na ostvarivanje latentne kulture koja će biti prožeta načelima održivosti te ostvariti suradnju s parkovima prirode, muzejima, nacionalnim parkovima i edukacijskim institucijama koje su u skladu s načelima održivosti (Kurikulum međupredmetne teme Održivi razvoj za osnovne i srednje škole.pdf (gov.hr)).

Unatoč mnogim benefitima dokumenta, valja naglasiti kako postoje mnogi kritičari, poput Marin (2021), koji navode problematiku nedovoljnih kompetencija nastavnika koji su se i sami izjasnili kako nisu dovoljno educirani za poučavanje održivog razvoja. Osim toga, postoje i ostali problemi poput nepovezanosti segmenata i sektora odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, nepovezanosti i neaktualnosti postojećih sadržaja te nedostatne prisutnosti sadržaja u predmetnim kurikulumima (Miočić, 2017. prema Marin, 2021).

3.2. Održivi razvoj u predškolskim ustanovama

UNESCO (2017) Education for Sustainable Development: Learning Objectives, naglašava da je već u sustavu Ranog i predškolskog odgoj i obrazovanja potrebno implementirati aktivnosti povezane s održivim razvojem. U tom procesu ako slijedimo teoriju učenja po modelu te svijest o ključnoj ulozi odgojitelja čiji se stavovi i vrijednosti, kao i

postupci i načela upijaju od strane djece, naslućujemo da je temeljni ključ za provedbu odgoja i obrazovanja za održivi razvoj – osoba koja je posrednik i ključni faktor u stvaranju djetetovih navika kao i posrednog i neposrednog usvajanja stavova i mišljenja. Kako bi pojasnili prethodnu tvrdnju, poslužit ćemo se citatom od Polić (2005): „Neovisno o tome hoće li ljudi nastaviti nepromišljeno srljati u budućnost ili će si ipak dati priliku za smireniji život i promišljeniji odnos prema sebi i svijetu koji stvaraju, bitne promjene u odgoju i obrazovanju nameću se kao zahtjev koji treba hitno riješiti. Jer, na osnovi razmrvljenog znanja kakvo se uglavnom nudi, ne samo kulturni napredak, nego i obično snalaženje u svakodnevnom životu, više nisu mogući. Roditelji su sve zbunjeniji, a škole sve omrznutije.“

Prema Samuelsson i Kaga (2008) održiv razvoj je dio predškolskog i osnovnoškolskog kurikulumu te kurikulumu u gimnazijama i strukovnim školama. Temeljna struktura predškolskog kurikulumu, prema autorima, podijeljena je na tri velika potpodručja gdje dijete stječe kompetencije o sebi, o drugima (obitelj, uža društvena zajednica, vrtić i lokalna zajednica) te svijetu oko sebe (prirodno i šire društveno okruženje, kulturna baština i održiv razvoj).

U Izvješću pod nazivom „Doprinos ranog i predškolskog odgoja održivom društvu“, objavljenom od strane UNESCO-a 2008. godine, ističe se hitna potreba za novom vrstom odgoja i obrazovanja kojim bi se spriječilo daljnje propadanje našeg planeta, a potaknula briga i odgovornost građana da pridonese stvaranju pravednijeg i mirnijeg svijeta. Prema istim autorima, takav odgoj i obrazovanje mora početi u ranom djetinjstvu za koje je empirijski dokazano, da vrijednosti, ponašanja, stavovi i vještine koje su stečene u tom razdoblju, imaju dugotrajan utjecaj na cjelokupni život pojedinca.

Prema istom izvješću, odgoj i obrazovanje za održivost u ranom djetinjstvu je puno više od odgoja i obrazovanja za okoliš te puno šire od boravka djece na otvorenim prostorima i govorenju o prirodi. Također, navodi se kako poštivanje različitih nacionalnosti i etniciteta započinje preko roditelja, članova zajednice i programa ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a on bi trebao pomoći djeci da steknu osobni identitet čvrsto utemeljen u kulturi u kojoj dijete odrasta uz svijest o sebi kao građaninu svijeta.

Kako bismo još jasnije vidjeli poveznicu održivog razvoja i demokratičnosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, možemo se poslužiti i Programskim usmjerenjem odgoja

i obrazovanja (1991), koji je i danas temeljni dokument i oslonac predškolskog odgoja i obrazovanja, prema kojem humanistička razvojna koncepcija zahtijeva primjenu demokratskih načela u odgoju jer tako dijete ima uvjete i poticaje za cjelokupni razvoj. Prema istom dokumentu, uz uvažavanje cjelovitog razvoja djeteta i osnovnih zakonitosti cjelokupnog njegova razvoja u izvanobiteljskom odgoju, odgojitelj kao posrednik djeteta i institucije te djeteta i svijeta koji ga okružuje, može se dati voditi i kreirati rad kroz vrlo elastičan i fleksibilan organizacijski konstrukt ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

3.3. Održivi razvoj u osnovnim školama

Među najizravnijim doprinosima održivom razvoju svakako treba spomenuti Nacionalnog okvirnog kurikulumu koji je činio važan prvi korak prema integraciji sadržaja održivog razvoja u škole, ali pod uvjetom da se „u potpunosti implementira, redovito ažurira s globalno relevantnim temama i da je njegova provedba na kvalitetan način vrednovana“ (Bajkuša, 2011).

Kurikulum međupredmetnih tema „Održivi razvoj za osnovne i srednje škole“ koji je nastavak prethodno navedenog kurikulumu, ima za cilj pripremiti učenike na prikladno djelovanje u društvu, ali i usmjeriti učenike kako doći do spoznaje o potrebama suvremenog doba i o raznolikosti prirode te nužnosti zaštite prirodnih dobara. Praktičnost, kritičko mišljenje, prilagodba promjenama, sposobnost rješavanja problema te inovativnost, samo su neke od vrijednosti koje se promiču tim Kurikulumom.

Ne treba smetnuti ni važnost kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika u procesu implementacije koncepta odgoja i obrazovanja za održivi razvoj koji su nositelji promjene za budućnost koja treba biti održivija (, Mayr i Schratz, 2006, prema Anđić, 2015). U vezi s tim u sklopu projekta „Znanje za održivo djelovanje“ uz Centar za mirovne studije i Zelena Istra kao i Eko udruga „Krka Knin“ i osnovnim školama u okviru švicarsko-hrvatskog programa suradnje, sufinanciran od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja, pokrenut je niz seminara za obrazovne radnike osnovnih škola grada Osijeka, Zagreba, Siska i Krapinsko-zagorske županije. Kako bi upoznali obrazovne radnike s tematskim područjima održivog razvoja koji doprinose izgradnji kompetencija za rad s učenicima kroz nastavu, projekte i izvannastavne

aktivnosti, seminar je obuhvaćao teorijsku i praktičnu pripremu nastavnika u području održivog razvoja kao i prikaz animiranog videa „Planet u glavu“ (Centar za mirovne studije, 2020).

Jedan od vrlo jasnih i vidljivih oblika implementiranja sadržaja održivog razvoja, kako u predškolskim ustanovama, tako i u osnovnim školama, ali i drugim institucijama, svakako je program Ekoškola koji je danas najjasniji primjer želje i interesa odgojno-obrazovnih ustanova za promjenom i jačanjem kompetencija održivog načina života, i to ne samo na području Europe, nego i cijelog svijeta. Iz tog razloga ovaj se rad bavi isključivo onim ustanovama na području predškole i obaveznog obrazovanja koje su samoinicijativno uključene u program Ekoškola koji sam po sebi nudi praktične, konkretne i transformativne smjernice i korake koje institucije slijede te kroz kontinuirano praćenje i evaluiranje prati rast i razvoj odgojno-obrazovnih ustanova.

3.4. Ekoškole i ekovrtići

Počeci ekoškola utemeljeni su u Danskoj, Njemačkoj, Velikoj Britaniji i Grčkoj. Te su zemlje uspjele u transformaciji obrazovnih modela koje su dovele do nastanka UNEP-ovih globalnih modela odgoja i obrazovanja za okoliš, održivost okoliša i upravljanje. U program je danas uključeno preko 20 milijuna djece i oko 1,4 milijuna odgojitelja i učitelja iz 70 zemalja diljem svijeta. Sam program Ekoškole pokrenut je 1994. godine kada je Zaklada za odgoj i obrazovanje za okoliš došla na svjetsku razinu u navedenim zemljama uz potporu Europske komisije, a potom su se programu počele pridruživati i zemlje izvan Europe (*Udruga Lijepa naša, 2022*).

Prema mrežnoj stranici ekoškola, definicija ekoškola je: „Međunarodne ekoškole su program osmišljen za provedbu smjernica odgoja i obrazovanja za okoliš na razini čitavih odgojno-obrazovnih ustanova (osnovne i srednje škole, dječji vrtići i učenički domovi, škole za djecu s teškoćama u razvoju i fakulteti). Nacionalni koordinator ekoškola u Republici Hrvatskoj je Udruga Lijepa Naša.“ Cilj programa je implementacija odgoja i obrazovanja za okoliš u sve segmente odgojno-obrazovnog sustava, kako i u svakodnevni život djece tako i djelatnika ekoškola. Pri tome teži se učiniti generacije mladih osjetljivima za pitanja okoliša i

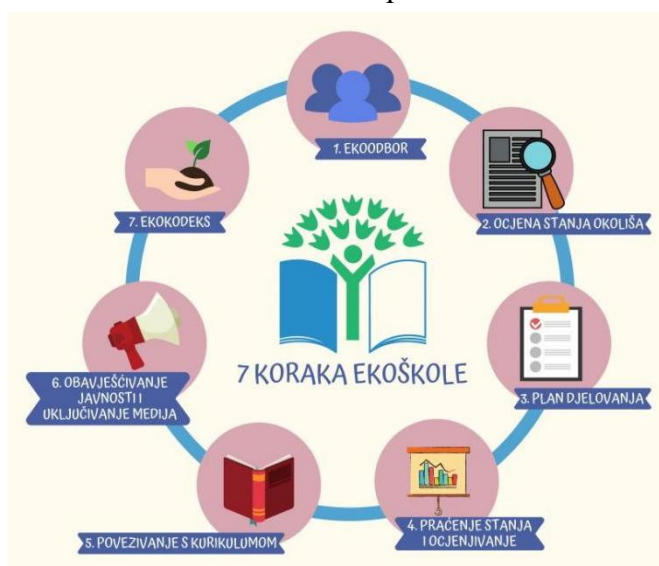
donošenje odgovornih odluka koje će utjecati na budućnost.

Odgojno-obrazovne ustanove koje žele dobiti status ekoškole trebaju ispuniti određene kriterije vezane uz brigu o okolišu, kao i način življenja koji se očituje kroz življenje održivih vrijednosti. U tome pomažu smjernice koje škola dobije kako bi se dokazala u provedbi programa te time produbljuje i proširuje svoj rad na izabranim temama koje potkrjepljuje dokumentacijom (*Udruga Lijepa naša, 2022*).

U Republici Hrvatskoj, prema podacima mrežne stranice ekoškola, koja je pod pokroviteljstvom udruge „Lijepa naša Hrvatska“, zabilježeno je 315 odgojno-obrazovnih ustanova koje imaju status Eko škole, dok su u procesu stjecanja statusa čak 25 ustanova, a za pripremu statusa za 2024. godinu zabilježeno je 27 odgojno-obrazovnih ustanova.

Od 315 ustanova, 175 čine osnovne škole, dok je 98 dječjih vrtića, odnosno predškolskih ustanova koje imaju status ekoškole, a ostalo su srednje škole i druge odgojno-obrazovne ustanove (*Udruga Lijepa naša, 2022*).

Slika 3. Kako postati ekoškola

Izvor: Udruga Lijepa naša (2022)

Kao što je vidljivo iz slike 2. kako bi neka institucija postala ekoškola mora zadovoljiti kriterije za to, odnosno, slijediti univerzalnih 7 koraka koji su: osnivanje eko odbora u ustanovi, dobiti dobru ocjenu okoliša nakon provjere od strane zastupnika ekoškola, osmišljanje i izrada plana djelovanja, redovito i kontinuirano praćenje stanja škole te

ocjenjivanje na temelju kriterija, razrada kurikuluma ekoškole koji treba biti u skladu s kurikulumom ustanove, uključenost i obavještanje javnosti i medija (novine, portali, oglasi i mrežne stranice) te izrada Eko kodeksa koji će se poštovati unutar škole.

Upravo zbog ovih konkretnih koraka koji su potrebni za status ekoškole, a koji su itekako smjernice i prema odgoju i obrazovanju za održivi razvoj te potiču implementaciju tih sadržaja u sve predmete i područja, ovaj rad se fokusira na osnovne škole i predškolske ustanove koje su svojevrijem prihvatile uvjete programa te pristale na njegovo provođenje, što ukazuje na želju za promjenom i rastom. S tim programom prihvatile su i nužnost oglašavanja putem mrežnih stranica. U ovom radu nas je zanimao njihov napredak koji prikazuju putem svojih mrežnih stranica na području ekologije i održivosti putem projekata i aktivnosti te je li uopće vidljiva njihova uključenost u program i u kojem obimu. U svrhu analize primijenjena je Sterlingov model integracije održivosti u obrazovanju pojašnjen u nastavku rada.

3.5. Sterlingov model integracije održivosti u obrazovanju

Održivi razvoj je, prema Sterling (2004) trebao drugačiji pristup implementiranja u sustav obrazovanja, potrebna je fundamentalna promjena koja seže u sve strukture, od kulture, politike do pedagogije. Manji naglasak stavlja na promjenu kurikuluma, pedagogije i menadžmente, dok je veći na promjeni paradigme unutar obrazovanja. Sterling ovu paradigmu naziva *postmodernom ekološkom paradigmom* koja se ne ostvaruje bez dubokog učenja.

Sveučilište u Plymouthu je u suradnji s Akademijom Visokog obrazovanja za održivi razvoj još 2008. godine radilo na nizu projekata s ciljem razvoja kurikuluma i preorijentacije obrazovnog sustava koje bi omogućilo studentima potrebne vještine i znanje za održivi rad. Već tada se, prema Sterlingu, Jones i Selby (2010) pojavljivao veliki interes visokog obrazovanja za održivi razvoj no uočen je izazov transformiranja kurikuluma i prema učenju i prema poučavanju. Pozivajući se na tada aktualne dokumente UNESCO-a, isti autori navode važnost interdisciplinarnog i holističkog pristupa koji bi se protezao cijelim kurikulumom a bio izgrađen od kritičkog razmišljanja i rješavanja problema. Kao odgovor na nedostatke znanja, vještina, stručnosti i iskustva za provedbu održivosti, želio se stvoriti kumulativni

pristup koji pomaže razvijanju i razumijevanju održivosti. Kako bi se osigurao napredak, Sterling i autori su implicirali akademsku zajednicu prema stvaranju ozračja uz pomoć studija slučaja dobre prakse, zbirke nastavnih aktivnosti i aktivnosti učenja, foruma za razmjenu iskustava te stvaranjem ljudskog resora koji bi davao smjernice i kojem bi se kolege mogli obratiti za pomoć. U ovoj fazi cjelovitog promišljanja o mogućim rješenjima integracije sadržaja održivog razvoja koja ne će biti površna ili kratkoročna, Sterling (2004) nudi *model integracije održivosti u obrazovanju* kojom implicira nužne promjene u korijenu našeg življenja.

Akomodacija

Prvi stupanj modela integracije održivosti u obrazovanju je proces *akomodacije* koji Sterling (2004) vidi kao ograničen odgovor na promjene u sustavu okoliša u kojem učenje ne utječe na vrijednosti niti na sudionike obrazovnog procesa. Ova razina je adaptivna, dolazi do prvog učenja i ideje o održivosti ali nema izvana vidljivih promjena.

Reformacija

Nasuprot tome, drugi stupanj podrazumijeva dublje učenje gdje dolazi do pozitivnih učinaka na obrazovni sustav i okolinu, njega naziva *reformacijom*. U njemu je vidljiva integracija sadržaja i djelovanje institucije ali s minimalnim učinkom na ponašanja dionika odgojno-obrazovnog procesa. U ovoj razini ideja održivosti je ugrađena, prisutna i kao promjena i kao kritička refleksija prema paradigmatiskim postavkama koje uključuju učenje od svih aktera..

Transformacija

Treći stupanj u kojem postoji transformativna promjena kako učenja, tako i poučavanja, nju naziva *transformacijom* gdje je, prema Sterlingu, promjena vidljiva, a održivo življenje dolazi kroz transformativno učenje koje se ostvaruje iskustvom na razinama misli, osjećaja i djelovanja. Ova razina uključuje svjesno i duboko preuređenje postavki sustava, svojevrsnu rekonstrukciju koja naglašava proces i kvalitetu učenja. Unutar ustanova koje su postigle transformativnu razinu se nalazi dinamično stanje promjene, realizacija održivije kulture

paradigme kako pojedinca, tako i obrazovnog sustava. „Transformativno učenje uključuje cijelu osobu i utječe na promjenu dubokih razina vrijednosti.” (Sterling, 2004)

Osim ove tri razine, autor navodi i stupanj koji naziva „no response”, koji se nalazi prije stupnja akomodacije i koji podrazumijeva negiranje i ignoriranje. On se za potrebe ovog rada ne će koristiti jer, kako je i sam autor naveo, razina nije odgovor i ne daje odgovor na postojanje svijesti o održivosti. Kako bi se ostvario proces koji vodi od akomodacije do transformacije, procesom učenja mora dominirati iskustvo, suočavanje s vlastitim uvjerenjima, rekonstrukcija značenja, veći angažman, fleksibilnost i viša razina svijesti. Osim toga, nužna je potreba za sustavnim, ne postupnim promjenama te potreba za promjenom prema ekološkim paradigmama. Ako dođe do procesa promjene, obrazovanje postaje obrazovanje za održivo društvo, zajednice, gospodarstvo i ekologiju što vodi do promjena u politici a time i u svijetu (Sterling, 2004).

4. METODOLOGIJA

4.1. Problem istraživanja

Obrazovni sustav je simbioza formalnog i neformalnog obrazovanja koja vodi ka stvaranju društva koje uči. Djeca današnjice se suočavaju s mnogim promjenama u društvu kao i mnogim izazovima, te su u posljednjim desetljećima obrazovni sustavi nužno suočeni s potrebom modificiranja i prilagodbe (Kovačević i Pendić, 2020).

Koncept održivog razvoja je, prema Bajkuša (2012), izazov za obrazovne sustave, no činjenica da su način života i djelovanja većinom produkt formalnog obrazovanja, motivira stručnjake u inovativnim pristupima temi održivog razvoja. Također, kada govorimo o obrazovanju za održivi razvoj, ono se ne odnosi samo na informiranje o okolišu ili recikliranju, koliko podrazumijeva temeljitu promjenu kroz intrinzičnu motivaciju koja se temelji i izgrađuje kroz učenje i znanje, a sama promjena rezultira održivim društvom.

Kao odgovor potrebama za promjenom načina življenja i stvaranju svijesti o odgovornom i kvalitetnom življenju, početkom devedesetih godina se razvio koncept Ekoškola koji je pokrenut uz potporu Europske komisije. Program je prepoznat 2003. godine kao najbolja svjetska inicijativa i model za odgoj i obrazovanje za održivi razvoj. U programu je u Hrvatskoj aktivno 315 odgojno- obrazovnih ustanova koje su stekle status Ekoškole na temelju promjena koje su unijele u svoje ustanove i pokrenule niz aktivnosti i projekata kojima se osvještava odgovorno življenje.

Obavještavanje javnosti i uključivanje medija je šesti od sedam koraka koje svaka ustanova koja želi biti Ekoškola, mora odraditi. Najjasniji i najjednostavniji način oglašavanja su mrežne stranice koje moraju svojim sadržajem obuhvatiti važne segmente i događanja odgojno-obrazovne ustanove te dati uvid u dokumentaciju propisanu Zakonom o pravu na pristup informacijama.

Mrežne su stranice prostori kojim se danas svi služe kako bi izložili na jednom mjestu sve relevantne i bitne stavke o sebi, svojoj djelatnosti ili projektu. Svaka odgojno-obrazovna ustanova trebala bi imati svoju mrežnu stranicu, prostor koji

obuhvaća sve čime se i kako škola bavi. Preko mrežnih stranica moguće je vidjeti što je kojoj školi/vrtiću bitno te što žele da drugi vide i znaju.

U Republici Hrvatskoj ne postoji tijelo niti bilo kakva institucija kojoj bi u cilju bilo istraživati istinitost sadržaja na mrežnim stranicama ili potaknuti institucije u osvježavanju obavijesti, ažuriranju događanja i slično. Cijeli taj proces bi zahtijevao i materijalne i ljudske resurse, te se generalno zadovoljava forma, dok prava slika odgojno-obrazovne institucije ostaje nejasna i nevidljiva i ovisna o osviještenosti rukovodećih osoba u odgojno-obrazovnim ustanovama. Ovim radom želimo istražiti mrežne stranice ustanova te vidjeti koliko je status Ekoškole doprinio provođenju održivog razvoja u odgojno-obrazovnim institucijama prema tri Sterlingove kategorije: akomodacija, reformacija i transformacija.

Drugim riječima, glavno istraživačko pitanje rada glasi: u kojoj je mjeri primjenom Sterlingove kategorizacije, prema mrežnim stranicama, zastupljen održivi razvoj u hrvatskom osnovnom školstvu i predškolskim ustanovama prema statusu ekoškola?

4.2. Cilj istraživanja i istraživački zadaci

Cilj istraživanja je identificirati i procijeniti kojoj Sterlingovoj kategoriji pripadaju Ekoškole.

4.3. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja u svrhu ovog rada su službene mrežne stranice koje obuhvaća 174 osnovne škole i 98 predškolske ustanova na području Republike Hrvatske koje imaju status Ekoškole.

4.4. Metode i postupci prikupljanja podataka

➤ Prikupiti podatke o broju osnovnih škola i predškolskih ustanova koje imaju status

ekoškole, te vidjeti redosljed njihovog uključivanja po županijama.

- Obraditi podatke prikupljene na mrežnim stranicama navedenih ustanova te analizom doći do uvida o osviještenosti i angažmanu pri implementaciji sadržaja održivog razvoja u sustav obrazovanja gdje nas zanima doprinos statusa Ekoškole u tom vidu, s obzirom na nužnost slijeđenja koraka na koje ustanove pristaju tim programom.
- Kategorizirati podatke te vidjeti koliko je ustanova, prema sadržaju mrežnih stranica, na razini akomodacije, koliko na razini reformacije, a koliko na razini transformacije.
- Dobivene podatke sagledati i usporediti prema županijama i tri regionalna područja Republike Hrvatske

4.4.1. Postupak istraživanja

Prije samog procesa istraživanja sadržaja mrežnih stranica, trebalo je, prema popisu ekoškola u Republici Hrvatskoj, utvrditi koje škole i vrtići imaju status ekoškole. Od svih popisanih ustanova, za potrebe ovog rada, izdvojene su osnovne škole i dječji vrtići. Pri tome, postavljala su se pitanja, kada i koje županije su se uključile te kojim slijedom? U tom procesu razvrstane su ustanove po županijama kojima pripadaju te je time bilo vidljivo koliko ima ustanova uključenih u program Ekoškola u kojoj županiji te kojim su se redosljedom županije uključivale. Nakon cjelokupne obrade moglo se utvrditi i koliki je postotak zastupljenosti ekoškola u odnosu na ukupan broj osnovnih škola i dječjih vrtića u određenoj županiji. Odgovor na to pitanje dobiven je na stranicama Državnog zavoda za statistiku gdje je vidljivo, iz podataka iz 2021. godine, da u Republici Hrvatskoj djeluje 1697 dječjih vrtića, od kojih je 365 privatnih, dok je 2013 osnovnih škola, od kojih je 9 privatnih, a 93 škole su za djecu i mladež s teškoćama u razvoju.

Prema tabličnom prikazu po godinama uključivanja dostupnoj na mrežnoj stranici ekoškola, Udruge Lijepa naša, vidljivo je da status ekoškole ima samo 174 osnovne škole te 98 dječjih vrtića. U tabličnom prikazu (Prilog 1.) vidljivi su nazivi ekoškola po županijama te su prikazani kronološki, od onih koje su najduže do onih koje su najkraće u aktivnom statusu, kako se koja županija uključila u sam program. U svakoj županiji također su kronološki navedene odgojno-obrazovne institucije kako su se uključivale, od 2001. godine do 2024.

Popis ne uključuje one ekoškole čiji status je u mirovanju.

Nakon dobivenih odgovora o broju ekoškola u određenoj županiji te redoslijedu uključivanja županija, uslijedila je analiza podataka prema županijama i u odnosu na cjelokupan broj odgojno-obrazovnih institucija u određenoj županiji. Podatci o ukupnom broju osnovnih škola i dječjih vrtića u određenoj županiji preuzeti su sa stranica Ministarstva znanosti i obrazovanja koje su ažurirane 6.2.2024. godine. Iz dobivenih podataka izvučeni su podatci prema institucijama svi dječji vrtići koji imaju status ekoškole u odnosu na ukupan broj dječjih vrtića svake županije (Graf 1.) te sve osnovne škole koje imaju status ekoškole, u odnosu na ukupan broj osnovnih škola svake županije (Graf 2.). Tim prikazom dobili smo jasniju sliku o postotku uključenosti ustanova po županijama.

Kako bi dobili uvid u zastupljenost ekoškola u Republici Hrvatskoj podatci su podijeljeni prema regionalnoj podjeli na Sjevernu, Panonsku i Dalmatinsku Hrvatsku (Graf 3., Graf 4. i Graf 5.) te je potom bila moguća i usporedba zastupljenosti između njih. Zanimalo nas je na deskriptivnoj razini postoje li razlike između regija s obzirom na geografski položaj.

Nakon ovog dijela istraživanja, započet je proces pregleda i analize mrežnih stranica. Odmah pri početku pretraživanja uočene su velike razlike između stranica te se radi jasnije predodžbe koristila Sterlingova kategorizacija (Tablica 1.) koja uključuje tri kategorije koje su upotrijebljene za potrebe ovog istraživanja, a pojašnjene su u poglavlju 5.2.. te je prema njima i izrađena tablica gdje je vidljiv postotak uključenosti po kategorijama u odnosu na ukupan broj osnovnih škola i dječjih vrtića (Tablica 2.).

4.5. Obrada podataka

Na temelju ustanovljenih predškolskih ustanova i osnovnih škola koje imaju aktivan status Ekoškole, započet je proces pregledavanja mrežnih stranica u dvije etape: primarnim pregledom same stranice traženo je obilježje Ekoškole (zastava, logo, naziv) te baner s nazivom: “Ekoškola” ili “Ekologija”. Nakon toga pretražena je svaka mrežna stranica sa svim banerima i podbanerima gdje se tražila vijest o imenovanju, događanja, statutu ekoškole, eko kodeks, imenovanje eko odbora, projektima, eko aktivnostima i slično.

One ekoškole koje ili nisu imale nikakav podatak o statusu niti ikakav događaj ili su imale

samo logo, zastavu ili samo u samom nazivu škole/vrtića prefiks "Ekoškola" svrstane su u Kategoriju 1 - akomodaciju.

One mrežne stranice koje su pod bilo kojim banerom imale navedena događanja, razrađene projekte i gdje je bio očit utjecaj statusa Ekoškole su svrstane u Kategoriju 2 - reformacija.

One stranice koje su imale sve dosad navedeno, ali su se istaknule u odnosu na druge po pitanju jasno vidljivih promjena i konstruktivnog napretka na svom mrežnom prostoru, poput osmišljenih timova djece koje imaju svoje odgovornosti ili osmišljenog i verificiranog programa održivog razvoja u svojim ustanovama koje se svakodnevno provode, svrstane su u Kategoriju 3 - transformacija.

Nakon ovog koraka sumiran je zbroj unutar Kategorija po županijama, te su izvučeni postotci zastupljenosti prema županijama u tri kategorije te su grafom prikazani odvojeno rezultati za dječje vrtiće i rezultati za osnovne škole. Nastavak na ovaj korak bila je podjela županija prema teritorijalnim regijama te se stvorila komparacija između Panonske, Sjeverne i Dalmatinske Hrvatske.

5. ANALIZA I RASPRAVA

Kako bi stekli dojam stvarnog stanja zastupljenosti održivog razvoja u osnovnim školama i dječjim vrtićima, prema podacima dostupnim na mrežnim stranicama, fokus je usmjeren na one odgojno-obrazovne ustanove koje imaju status ekoškole jer sam status ekoškole unaprijed od škole zahtijeva unutarnje promjene te kontinuirani rad i doprinos na području održivog razvoja kroz praćenje, evaluiranje i usmjeravanje. Stoga nam status ekoškola nudi najjasniju predodžbu o razini implementacije odgojno-obrazovnih ustanova u Republici Hrvatskoj.

Prema mrežnoj stranici ekoškola na kojima je dostupan popis svih ekoškola od 2001. godine do 2024., u grafikone su uvršteni podaci prema tabličnom prikazu u kojem se nalazi i ukupan broj osnovnih škola/dječjih vrtića po županijama prikazanim onim redoslijedom kojim su se one i uključivale u program. Analizi je izuzet onaj broj institucija koje su u statusu mirovanja, no uključeno je 19 institucija koje su pri stjecanju statusa te 23 institucije čiji status je u pripremi. Navedene institucije su uvrštene jer su prošle proces registracije kao i proces izrade i provedbe sedam programskih koraka ekoškole te su sada u fazi nakon prijave, u procesu stjecanja statusa ekoškole što znači da je samo pitanje trenutka obrade njihove prijave i imenovanja statusa.

Prema navedenim podacima županija koja se prva uključila u program Ekoškola je Osječko-baranjska. Od ukupno 74 osnovne škole, 14 ih ima status ekoškole što je 18,9 % , dok od 36 dječjih vrtića, samo dva su ekoškole, što je 5,5 %, odnosno, ako uzmemo u obzir zbroj uključenih ustanova u odnosu na zbroj (110), to je 14,5 % uključenih u program.

Prema kronološkom tijeku uključivanja, za Osječko-baranjskom županijom slijedi Grad Zagreb koji ima 133 osnovne škole i 199 dječjih vrtića, od kojih je uključeno: 21 osnovna škola i 19 dječjih vrtića, odnosno 15,7 % osnovnih škola i samo 9,5 % dječjih vrtića, što je s obzirom na ranu uključenost Grada Zagreba mala brojka, dok zbroj ukupne zastupljenosti iznosi 12 %.

Krapinsko-zagorska županija ima 34 osnovne škole i 35 dječjih vrtića, od čega je uključeno 10 škola i 5 vrtića, što je čak 29 % uključenosti u osnovnim školama i 14 % u dječjim vrtićima što ukupno znači čak 21.7 % ukupnog postotka.

Primorsko-goranska županija broji 62 osnovne škole od kojih je 20 uključeno u program te 11 uključenih dječjih vrtića, od ukupnih 47, odnosno, 32 % uključenih škola te 23 % uključenih dječjih vrtića. Kad uzmemo sav zbroj u obzir, to iznosi 28,4 % uključenosti.

U Varaždinskoj županiji djeluje 42 osnovne škole te 47 dječjih vrtića, od čega je uključenih 8 škola i samo dva dječja vrtića što bi u postotcima bilo 19 % uključenih osnovnih škola te 4 % uključenih dječjih vrtića, odnosno 11 % ukupne uključenosti.

Sisačko-moslavačka županija ima 37 osnovnih škola, od kojih je 11 uključenih, te 20 dječjih vrtića od kojih su 4 uključena, što će reći u postotcima; 29,7 % uključenih osnovnih škola i 20 % uključenih dječjih vrtića, odnosno 26 % ukupne uključenosti.

Prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja, u Zagrebačkoj županiji djeluje 51 osnovna škola te 53 dječja vrtića, od kojih je uključeno 13 škola i 15 vrtića, odnosno 25,5 % škola i 28 % vrtića, što daje ukupni postotak od 27 % cjelokupne uključenosti.

U Dubrovačko-neretvanskoj županiji djeluju 32 osnovne škole, od kojih je je 8 uključeno u program te 22 dječja vrtića od kojih nijedan nije uključen. Postotci uključenosti, prema tome, iznose; 25 % uključenosti osnovnih škola te 0 % uključenosti vrtića, odnosno 14,8 % ukupne uključenosti.

Druga županija, nakon Grada Zagreba, po broju osnovnih škola u Republici Hrvatskoj je Splitsko-dalmatinska sa 101 osnovnom školom, od kojih je 24 uključeno u program, dok je, također druga po redu i po broju dječjih vrtića, te Splitsko-dalmatinska županija broji 74 dječja vrtića, od kojih je samo 4 uključeno u program ekoškola. U postotcima, 23,7 % škola te 5 % vrtića, odnosno 16 % ukupno uključenih u cijeloj županiji.

Županija s najmanjim brojem vrtića i škola je Ličko-senjska, u njoj djeluje 15 osnovnih škola, od toga uključenih u program 3, te od 11 dječjih vrtića, nijedan nije uključen u program. U postotcima bi to bilo: 20 % uključenih škola i 0 % vrtića, odnosno 11 % cjelokupne uključenosti.

Koprivničko-križevačka županija ima 27 osnovnih škola, od čega je 4 uključenih, te 25 dječjih vrtića i uključenih 3, odnosno 14,8 % uključenih škola i 12 % vrtića, što je 13 % cjelokupne uključenosti.

Međimurska županija broji 31 osnovnu školu i 45 dječjih vrtića, od čega je u program Ekoškola uključeno 5 osnovnih škola, 16 % te 3 dječja vrtića, što je 6 %, odnosno 9 %

cjelokupne uključenosti.

U Šibensko-kninskoj županiji djeluje 24 osnovne škole, te 15 dječjih vrtića, od čega je uključeno 2 škole i 6 vrtića, što je u prosjeku 8 % uključenih osnovnih škola i 40 % uključenih vrtića, odnosno 20 % cjelokupne uključenosti.

Karlovačka županija broji 29 osnovnih škola, od čega su 3 uključene u program i 21 dječji vrtić, odnosno 2 uključena u program, što je u postotku 10 % uključenih škola i 9,5 % dječjih vrtića, odnosno 10 % uključenosti Karlovačke županije.

Bjelovarsko-bilogorska županija ima 27 osnovnih škola, od čega su tri uključene u program te 28 dječjih vrtića, a uključenih 3. U postotcima 11 % je osnovnih škola i 10,7 % vrtića, odnosno 11 % uključenosti.

Druga po najmanjem broju osnovnih škola i dječjih vrtića je Virovitičko-podravska županija koja ima 18 osnovnih škola i 18 dječjih vrtića. Uključene su u program tri škole i dva vrtića, što je 16 % uključenih škola i 11 % vrtića te 13,8 % cjelokupne uključenosti županije.

Vukovarsko-srijemska županija broji 55 osnovnih škola te 47 dječjih vrtića, od čega je uključeno 6 škola i 3 vrtića, u postotcima to je 11 % uključenih škola i 6 % uključenih vrtića što je 7,8 % ukupne uključenosti.

Istarska županija ima čak 48 osnovnih škola i 58 dječjih vrtića, od čega je 6 škola, a 4 vrtića uključeno u program Ekoškola. U postotcima 12 % škola, a 6,8 % uključenih vrtića, odnosno 9 % uključenosti Istarske županije.

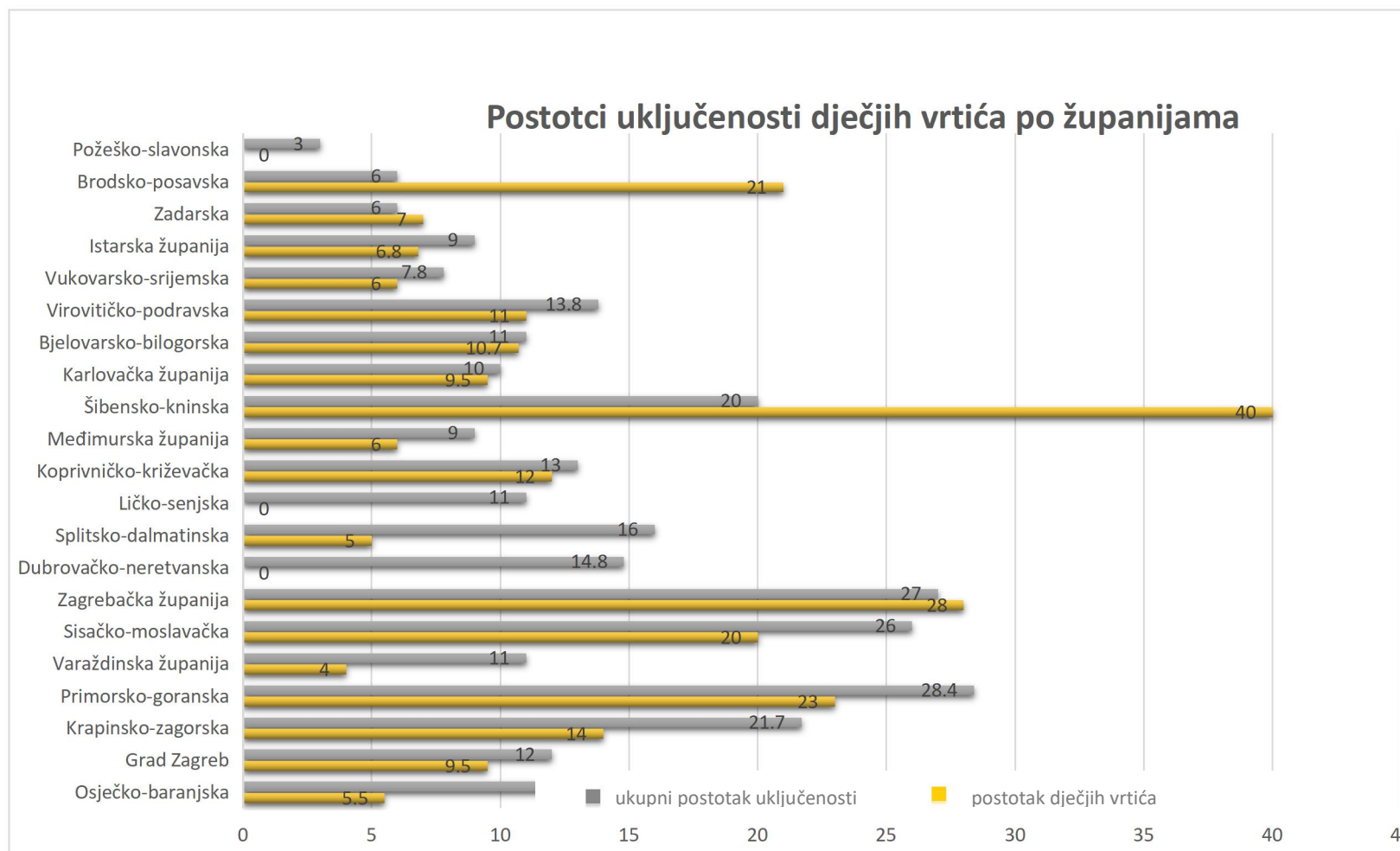
U Zadarskoj županiji djeluje 38 osnovnih škola i 56 dječjih vrtića, uključene su dvije škole i četiri vrtića, što u postotku znači 5 % uključenih škola i 7 % vrtića, odnosno 6 % ukupne uključenosti u program. Najmanji broj dječjih vrtića je prisutan u Brodsko-posavskoj i Požeško-slavonskoj županiji. Obje imaju 14 dječjih vrtića. U Brodsko-posavskoj županiji se nalazi 33 osnovne škole, od kojih nijedna nije uključena u program Ekoškola, dok je od 14 vrtića uključeno 3, odnosno, 0 % uključenosti škola i 21 % vrtića, što je 6 % ukupne uključenosti.

Posljednja županija koja se uključila u program Ekoškola je Požeško-slavonska koja broji 15 osnovnih škola, od kojih je samo jedna uključena i 14 vrtića od kojih nijedan nije uključen. U postotku 6 % uključenih škola i 0 % uključenih vrtića, što je samo 3 % cjelokupne uključenosti.

Kad se pogleda Graf 1. u cjelini, vidljivo je da najveća zastupljenost dječjih vrtića u Šibensko-kninskoj županiji, Zagrebačkoj te Brodsko-posavskoj županiji dok u Dubrovačko-neretvanskoj, Ličko-senjskoj te Požeško-slavonskoj nema uopće zastupljenih dječjih vrtića u Programu.

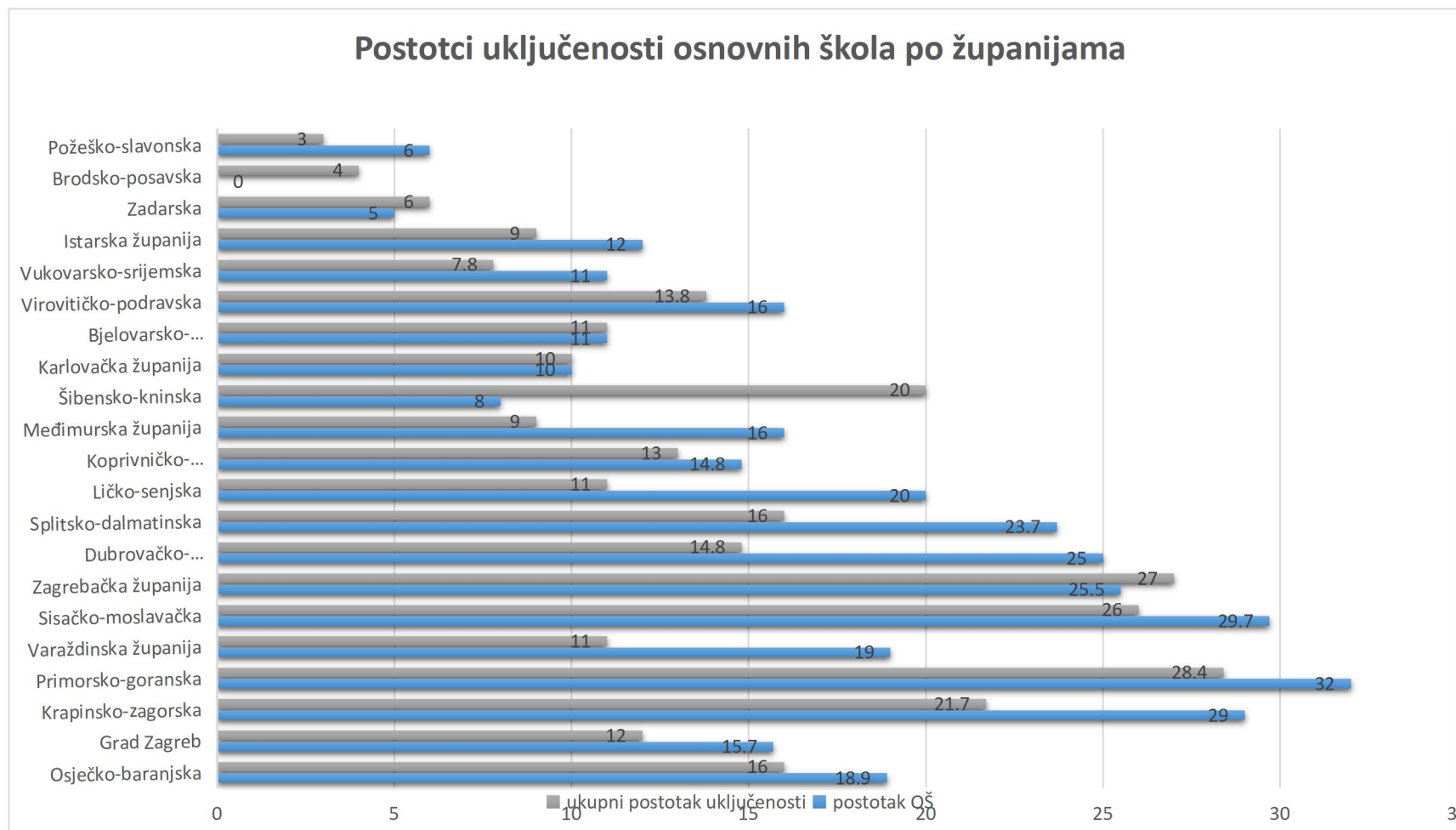
Na Grafu 2. vidljiva je najveća zastupljenost osnovnih škola u Primorsko-goranskoj i Sisačko-moslavačkoj županiji, dok Brodsko-posavska nema nijednu osnovnu školu u programu. U Zadarskoj županiji je najmanja zastupljenost, a slijedi ju Šibensko-kninska županija. Većina županija ima zastupljenost osnovnih škola u sličnom postotku kao cjelokupna zastupljenost, dok je veliko odstupanje u odnosu na cjelokupnu zastupljenost županije vidljiva u Splitsko-dalmatinskoj, Ličko-senjskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Graf 1 . Postotci uključenosti dječjih vrtića u odnosu na ukupan postotak uključenosti u određenoj županiji

Izvor: Autor

Graf 2. Postotci uključenosti osnovnih škola u odnosu na ukupan postotak uključenosti u određenoj županiji

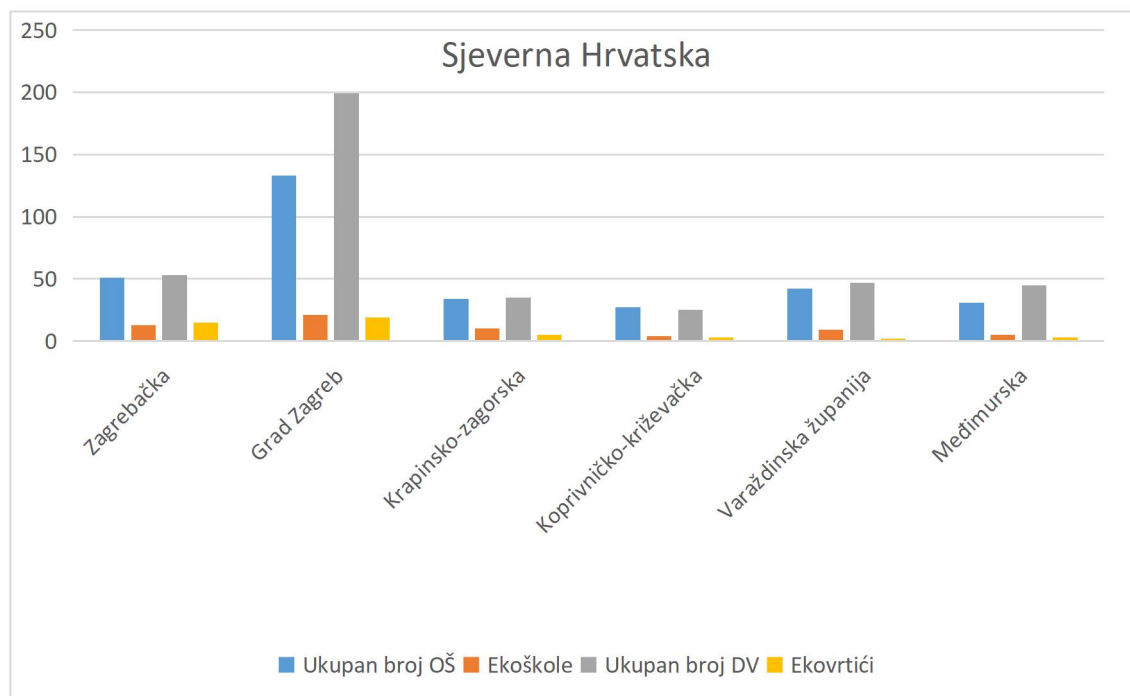

Izvor: Autor

5.1. Grafički prikaz postotka zastupljenosti ekoškola po županijama prema podjeli Hrvatske na Sjevernu, Panonsku i Jadransku

Prema podacima navedenim u tablicama izrađeni su grafikoni raspoređeni u tri teritorijalna područja Republike Hrvatske: Panonska Hrvatska, Sjeverna Hrvatska i Jadranska Hrvatska kako bi se dobio uvid i usporedili podatci između tih triju regija te bi bilo moguće vidjeti koja od njih prednjači, jesu li možda podatci podjednaki ili su u svakoj regiji drugačiji te ovisi li zastupljenost ekoškola o regiji u kojoj se nalaze. Kako ne bi došlo do pogreške pri tumačenju, predškolske ustanove koje imaju status ekoškole su u grafu prikazane pod terminom ekovrtići te će se tako navoditi i u analizi budući da je status ekoškole naziv koji se koristi za sve odgojno-obrazovne institucije.

Graf 3. Prikaz ekoškola u odnosu na ukupan broj osnovnih škola i dječjih vrtića u Sjevernoj Hrvatskoj

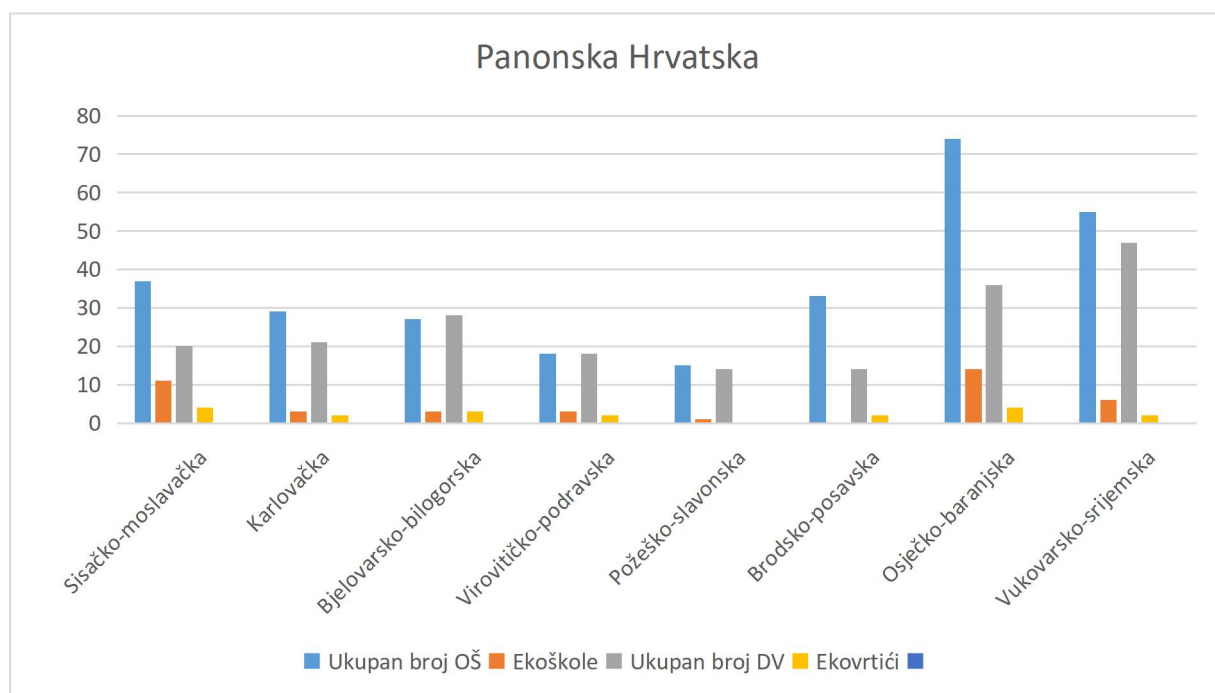

Izvor: Autor

Na području Sjeverne Hrvatske po ukupnom broju osnovnih škola i predškolskih ustanova,

prednjači glavni grad Hrvatske, Grad Zagreb, koji ima duplo više osnovnih škola i dječjih vrtića od ostalih županija Sjeverne Hrvatske. No unatoč najvećem broju ustanova, samo je 21 osnovna škola ekoškola i 19 ekovrtića. Iako je to malen postotak, na području Sjeverne Hrvatske Grad Zagreb i dalje ima najviše ekoškola, odnosno ekovrtića. Zatim slijedi Zagrebačka županija s 13 osnovnih škola i 15 predškolskih ustanova. Već iz ovih grafova možemo očitati kako je u nekim županijama gotovo podjednak broj ekoškola i ekovrtića, dok je primjerice u Varaždinskoj županiji puno veći broj osnovnih škola, no samo dva vrtića što ju čini županijom s najmanjim brojem ekovrtića na području Sjeverne Hrvatske, dok je u Koprivničko-križevačkoj županiji najmanji broj ekoškola.

Graf 4. Prikaz ekoškola u odnosu na ukupan broj osnovnih škola i dječjih vrtića u Panonskoj Hrvatskoj

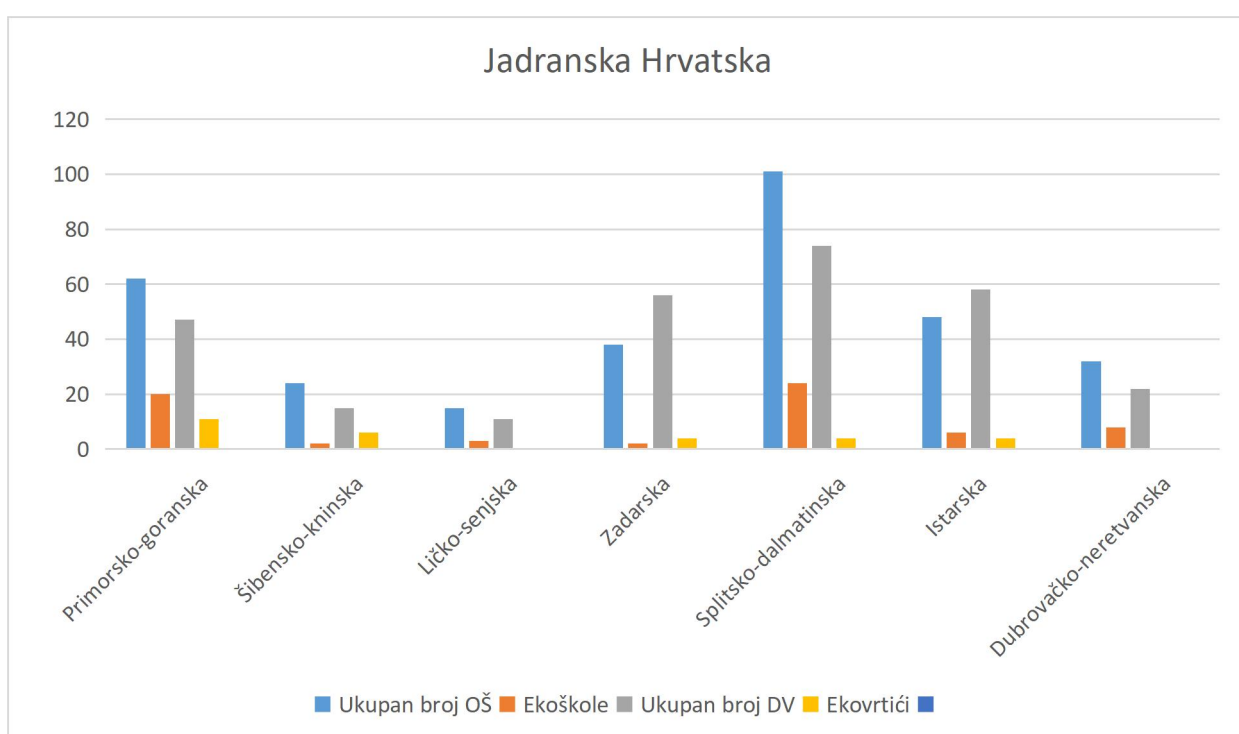

Izvor: Autor

Panonskoj Hrvatskoj pripada osam županija, od kojih najveći broj osnovnih škola i predškolskih ustanova pripada Osječko-baranjskoj županiji, a potom Vukovarsko-srijemskoj županiji. Posebno zanimljiv podatak je da, prema postotku u odnosu na broj u županiji, najveći postotak je vidljiv u Sisačko-moslavačkoj županiji gdje od 37 osnovnih škola, čak 11

ima status ekoškole, što je samo tri škole manje od broja u Osječko-baranjskoj županiji, te također, od 20 predškolskih ustanova, 4 imaju status ekoškole, što je jednak broj kao u Osječko-baranjskoj županiji, što čini Sisačko-moslavačku županiju jednom od najviše uključenih županija, gdje je nepunih 30 % ekoškola i 20 % ekovrtića, što čini 26 % njene ukupne uključenosti i stavlja ju na vrh uključenosti u rang sa Zagrebačkom županijom.

Graf 5. Prikaz ekoškola u odnosu na ukupan broj osnovnih škola i dječjih vrtića u Jadranskoj Hrvatskoj

Izvor: Autor

Na području Jadranske Hrvatske svaka od sedam županija koje joj pripadaju donose nam posve različite podatke, no moguća je usporedba Splitsko-dalmatinske s Primorsko-goranskom županijom, u kojoj je puno manji broj osnovnih škola i predškolskih ustanova, ali puno veći broj ekovrtića, što čini Primorsko-goransku županiju vodećom na području Jadranske Hrvatske, dok je vidljiva razlika u osnovnim školama samo za četiri škole u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju. Prema ukupnom postotku županije Ličko-senjska je pri samom dnu, gdje su samo tri osnovne škole uključene u program, dok nije nijedna predškolska ustanova, no možda najviše iznenađuje podatak najmanjeg broja

osnovnih škola u programu ekoškola na području Šibensko-kninske županije, gdje je samo 8 % uključenih osnovnih škola, dok čak 6 od 15 dječjih vrtića ima status ekoškole, što ju čini drugom po tome na području Jadranske Hrvatske.

Prije nego sumiramo i analiziramo sve podatke treba napomenuti da su prve ustanove koje su se uključile u status ekoškola još 2001. godine bile su osnovne škole, potom srednje, dok se prvi vrtić uključio tek 2006., a nakon toga 2007. već drugi vrtići. Prvi vrtić koji se uključio bio je DV Ivanić Grad, dok su se 2007. godine uključili i DV Jastrebarsko, DV Mali Princ (Zagreb) i DV I. B. Mažuranić (Slavonski Brod). Svi navedeni vrtići danas imaju dijamantni status ekoškole.. S tim u vezi, jasna je činjenica da je zasad status Ekoškole jedini vidljivi podatak uključenosti te da svaka ustanova koja je dobila status Ekoškole ima određene navike i načine koje je usvojila, a koje rezultiraju razvoju svijesti i implementiranju sadržaja održivog razvoja u odgojno-obrazovnom radu.

Kad usporedimo i uzmemo u obzir sve podatke, nekoliko stavki nas navodi na određene zaključke. U grafu je vidljivo kako je daleko najveća uključenost dječjih vrtića u program Ekoškola u Šibensko-kninskoj županiji gdje je od 15 vrtića uključeno čak 6. Zagrebačka županija slijedi s uključenih 15 od 53 dječja vrtića, a za njom je Primorsko-goranska županija u kojoj je 11 od 47 dječjih vrtića uključeno u program Ekoškola. Dok je po pitanju uključenosti Primorsko-goranska županija treća, po pitanju osnovnih škola, ona vodi s najvećom zastupljenosti gdje je od 62 osnovne škole, čak 20 ih uključenih. Za njom slijedi Sisačko-moslavačka županija s 11 od 37 uključenih škola te odmah iza nje je Krapinsko-zagorska županija s deset uključenih škola od sveukupnih 34.

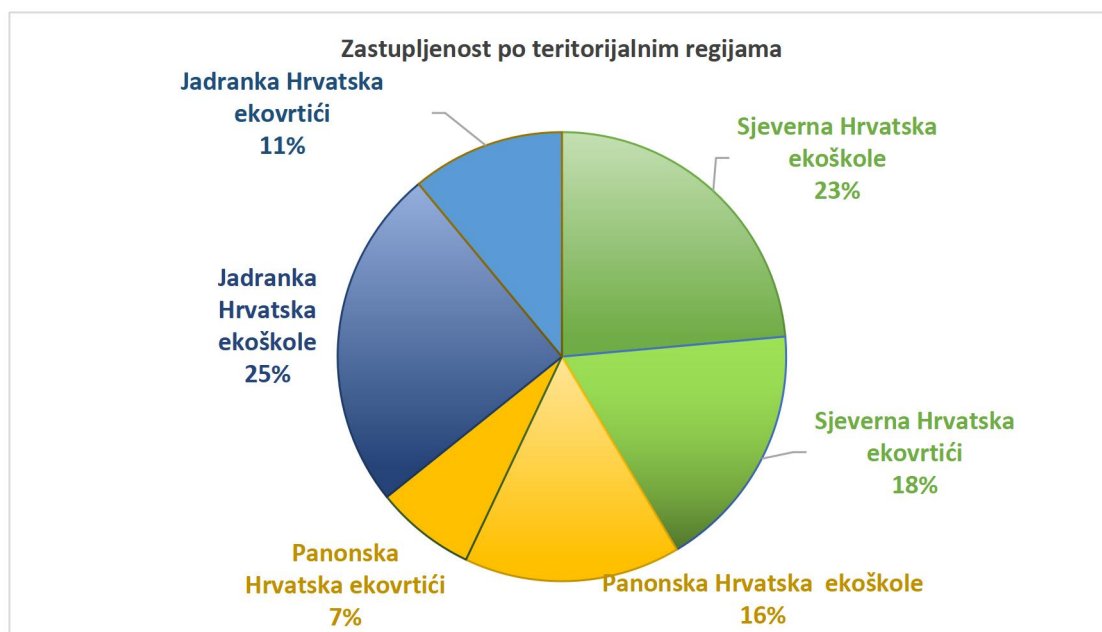
Zanimljivo je također uočiti kako unatoč tome što su se i Osječko-baranjska županija i Grad Zagreb uključili odmah na početku nakon samog pokretanja programa, nisu se zadržali ni u jednoj kategoriji mjesta na visokoj razini. Samo 14 od 74 osnovne škole ima status ekoškole, dok je samo 4 od 36 dječjih vrtića uključeno u Osječko-baranjskoj županiji, dok Grad Zagreb, unatoč najvećem broju osnovnih škola i dječjih vrtića (133 škole i 199 dječja vrtića), ima samo 21 ekoškolu i 19 ekovrtića.

Osim toga, treba istaknuti kako neke županije imaju izrazito nizak postotak uključenosti. Po pitanju uključenosti osnovnih škola, najniži postotak imaju: Brodsko-posavska ni s jednom uključenom školom te Požeško-slavonska s jednom od 15 škola. U Šibensko-kninskoj

županiji samo su dvije ekoškole od 24 škole, što je posebno zanimljivo jer upravo Šibensko-kninska županija ima najveći postotak uključenih dječjih vrtića. U Požeško-slavonskoj, Dubrovačko-neretvanskoj i Ličko-senjskoj županiji nijedan dječji vrtić nije uključen, dok je u Varaždinskoj i Vukovarsko-srijemskoj postotak uključenosti, osim prethodne tri županije, najniži. Treba istaknuti da ne postoji sinergija uključenosti unutar županije te da Bjelovarsko-bilogorska i Karlovačka županija imaju najbliže postotke kad se uspoređi razina uključenosti osnovnih škola s razinom uključenosti dječjih vrtića unutar županije, dok kod ostalih ne postoji vidljiva povezanost razine uključenosti između osnovnih škola i dječjih vrtića.

Kako bi dobili jasniju sliku i sumirali gore navedeno, izrađen je Graf 6. u kojem je vidljiv veći broj osnovnih škola u sve tri regije. Također, vidljivo je da je najmanja zastupljenost u obje razine odgoja i obrazovanja u odnosu na druge dvije razine, na području Panonske Hrvatske, dok Sjeverna Hrvatska ima gotovo podjednak postotak kao i Jadranska Hrvatska, no jedino u Sjevernoj Hrvatskoj je gotovo podjednak postotak uključenosti u obje razine obrazovanja.

Graf 6. Zastupljenost po teritorijalnim regijama

Izvor: Autor

Iz vidljivih postotaka, može se zaključiti manji interes predškolskih ustanova, te najmanja angažiranost na području Panonske Hrvatske. Je li tome uzrok nedovoljna upućenost,

nedovoljni resursi i oni materijalni i oni ljudski ili neki drugi razlog, ne bismo mogli zaključiti iz trenutnih podataka te bi nas mogući slijed ovog istraživanja mogao navesti na daljnje korake u potanijem ispitivanju uzročno-posljedičnih veza pri zastupljenosti održivog razvoja u obaveznom odgoju i obrazovanju.

5.2 Analiza i usporedba rezultata prema Sterlingovom modelu integracije održivosti u obrazovanju

Za potrebe ovog rada, koristi se model integracije održivosti u obrazovanju prema Sterlingu koji svojom gradacijom u tri stupnja, odnosno tri kategorije upućuje na važnost fundamentalnih promjena unutar kulture i obrazovanja.

Prvi stupanj, odnosno prva kategorija kojom ćemo se služiti proces je akomodacije, koji Sterling opisuje kao nepromijenjene ustanove sa statusom qou. U tablicama će se ova kategorija navesti *Kategorija 1*. U nju su raspoređene one ustanove koje nemaju nikakvu informaciju niti obilježje o statusu ekoškole, u što ulaze i same eko aktivnosti koje nisu nužno nastale kao rezultat statusa Ekoškole. Ovoj kategoriji su pridruženi i oni koji imaju samo jednu ili dvije oznake na stranici poput logotipa ekoškola ili zastave na naslovnom baneru, ali nemaju nikakvu drugu aktivnost ili razradu, pa čak ni vijest o dobivanju statusa.

Stranice koje osim obilježja daju dodatne materijale, poveznice, razradu projekata i aktivnosti ili dokumente u skladu sa statusom ekoškole su one ustanove koje su pridružene drugoj kategoriji koju Sterling naziva reformacijom, te obrazovanjem za održivost, gdje je vidljiva integracija sadržaja i djelovanje institucije. Ovu kategorija navedena je u tablicama kao *Kategorija 2*.

Trećoj kategoriji pripadaju one stranice koje se po programu i zalaganju na području održivog razvoja ističu iznad drugih u smjeru konkretnih akcija i oblikovanja sadržaja i aktivnosti gdje se vidi proaktivnost učenika i djece. Stoga one pripadaju u kategoriju transformacije gdje je, prema Sterlingu, promjena vidljiva, a održivo življenje dolazi kroz transformativno učenje. Ova kategorija je u tablicama uvedena kao *Kategorija 3*. U nastavku je tablični prikaz ove tri kategorije po županijama.

Tablica 1. Prikaz mrežnih stranica prema Sterlingovoj kategorizaciji po županijama

Naziv županije	Ukupan br. OŠ	Ukupan br. DV	Kategorija 1		Kategorija 2		Kategorija 3	
			OŠ	DV	OŠ	DV	OŠ	DV
Osječko-baranjska	14	2	6	2	8	-	-	-
Grad Zagreb	22	19	11	7	5	2	6	10
Krapinsko-zagorska	11	5	8	5	3	-	-	-
Primorsko-goranska	21	12	12	8	5	3	4	1
Varaždinska	9	2	4	2	3	-	2	-
Sisačko-moslavačka	12	4	7	4	2	-	3	-
Zagrebačka	14	16	10	14	3	1	1	1
Dubrovačko-neretvanska	9	0	2	-	6	-	1	-
Splitsko-dalmatinska	25	5	16	5	7	-	2	-
Ličko-senjska	3	0	2	-	1	-	-	-
Koprivničko-križevačka	4	3	1	3	-	-	3	-
Međimurska	5	3	4	2	-	1	1	-
Šibensko-kninska	2	6	1	5	1	1	-	-
Karlovačka	3	2	3	2	-	-	-	-
Bjelovarsko-bilogorska	2	3	-	3	2	-	-	-
Virovitičko-podravska	3	2	2	1	1	-	-	1
Vukovarsko-srijemska	6	3	2	3	2	-	2	-
Istarska	6	4	5	2	1	2	-	-
Zadarska	2	4	1	4	1	-	-	-
Brodsko-posavska	0	3	-	3	-	-	-	-
Požeško-slavonska	1	0	1	-	-	-	-	-
Ukupan zbroj	174	98	98	75	51	10	25	13

Izvor: Autor

Za potrebe ovog rada pregledana je i analizirana svaka mrežna stranica s popisa iz Priloga

1. Pri kategoriziranju mrežnih stranica prvi je korak bio primarni pregled naslovnice, banera i podbanera te vizualno pretraživanje logotipa ili zastave ekoškole. Nakon tog koraka, započeto je pretraživanje banera i podbanera te su najčešće pronađeni podatci bili vidljivi u banerima pod nazivima: „O školi“, „Projekti“ i „Ekoškola“, gdje je kod mnogih „ekoškola“ ili „ekologija“ bila u podbaneru, dok je mali broj njih imao poneku obavijest ili prikaz događanja u arhivi aktivnosti. Sve mrežne stranice, one koje nisu imale ni vijest ni logotip, ali i one koje su imale samo natpis, zastavu ili logo, uvrštene su u Kategoriju 1. koju čini čak 97 ekoškola i 75 ekovrtića, čime je to kategorija s najvećim brojem ustanova.

Najmanji broj ekovrtića, samo 10, pripada Kategoriji 2, dok je broj ekoškola u ovoj kategoriji u manji od broja ekoškola u Kategoriji 1, a veći od broja u Kategoriji 3.

Samo 25 ekoškola i 13 ekovrtića pripadaju Kategoriji 3. U njima je uočen veći doprinos i angažman poput ekoprojekata, dostupnog ekokodeksa, godišnjeg plana i programa ekoškole, eko događanja, razrađeni timovi za ekoškolu poput patrola u čemu se posebno istaknuli OŠ Vjenceslava Novaka i OŠ Borovje u Gradu Zagrebu. Kod ekovrtića posebno su se istaknuli oni vrtići koji imaju osmišljen i posebni program pod nazivom „Ekoprogram“, „Program odgoja i obrazovanja za okoliš“ ili „Program održivog razvoja“ i to u DV Tatjane Marinić, DV Leptirić Lu, DV Srednjaci te DV Mali princ, svi također iz Grada Zagreba.

Tablica 2. Prikaz mrežnih stranica prema Sterlingovoj kategorizaciji u postotcima

Naziv županije	Ukupan br. OŠ	Ukupan br. DV	Kategorija 1		Kategorija 2		Kategorija 3	
			OŠ	DV	OŠ	DV	OŠ	DV
Osječko-baranjska	14	2	36	100	57	-	-	-
Grad Zagreb	22	19	50	37	23	10,5	27	53
Krapinsko-zagorska	11	5	73	100	27	-	-	-
Primorsko-goranska	21	12	58	67	19	25	19	8
Varaždinska	9	2	44	100	33	-	22	-
Sisačko-moslavačka	12	4	58	100	8	-	25	-

Zagrebačka	14	16	71	87,5	21	6	7	6
Dubrovačko-neretvanska	9	0	22	-	67	-	11	-
Splitsko-dalmatinska	25	5	64	100	28	-	8	-
Ličko-senjska	3	0	67	-	33	-	-	-
Koprivničko-križevačka	4	3	25	100	-	-	75	-
Međimurska	5	3	80	67	-	33	20	-
Šibensko-kninska	2	6	50	83	50	17	-	-
Karlovačka	3	2	100	100	-	-	-	-
Bjelovarsko-bilogorska	2	3	-	100	100	-	-	-
Virovitičko-podravska	3	2	67	50	33	-	-	50
Vukovarsko-srijemska	6	3	33	100	33	-	33	-
Istarska	6	4	83	50	17	50	-	-
Zadarska	2	4	50	100	50	-	-	-
Brodsko-posavska	0	3	-	100	-	-	-	-
Požeško-slavonska	1	0	100	-	-	-	-	-
Ukupan zbroj	174	98	56	76,5	28	10	14	13

Izvor: Autor

Tablica 3. Postotak uključenosti po kategorijama u odnosu na ukupan broj osnovnih škola i dječjih vrtića

	Ukupan broj	Postotak uključenosti u Kategoriji 1	Postotak uključenosti u Kategoriji 2	Postotak uključenosti u Kategoriji 3
Osnovne škole	174	55,7%	28%	14,3%
Dječji vrtići	97	77%	10%	13 %

Izvor: Autor

5.3. Rasprava

Na području Republike Hrvatske zasad nema podataka o istraživanjima mrežnih stranica odgojno-obrazovnih institucija, te ne postoje kriteriji po kojima bi se moglo definirati cjelovitu i sveobuhvatnu mrežnu stranicu, kao što ne postoji ni sustav provjere relevantnosti i istinitosti podataka. Dosad nije postojala potreba za provjerom istinitosti, razinom ažuriranja podataka niti postojanjem kompetencija kod rukovodećih tijela odgojno-obrazovnog sustava u ovom području, no upravo podatci o broju osnovnih škola i predškolskih ustanova koje se nalaze na prvoj razini, razini akomodacije, navedene u istraživanju pod Kategorijom 1, su u velikom postotku te impliciraju istraživača na preispitivanje učinkovitosti mrežnih stranica i njihove relevantnosti.

Postojanje mrežnih stranica svake osnovne škole i predškolske ustanove regulirano je Zakonima, no rezultati impliciraju njihovo postojanje u svrhu zadovoljenja forme. Je li tome uzrok veća okrenutost društvenim mrežama ili aplikacijama za komunikaciju i razmjenu poruka? Ako je tome tako, postavlja se pitanje relevantnosti i svrhe mrežnih stranica.

Prema Sterlingu (2004) preorijentacija održivosti obrazovanja ovisi o kontekstu unutar zajednice i politici. Imajući to na umu, podatci dobiveni istraživanjem ukazuju i na prisutnost istaknutih ustanova koje su svrstane u Kategoriju 3. Iako je u postotcima, pripadnost Kategoriji 3 najmanja, kod obje razine obrazovanja (13% dječjih vrtića te 14% osnovnih škola), ipak ukazuje na postojanje transformativne razine implementiranja održivog razvoja u obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj. Ovo je važan podatak koji ukazuje na postojanje pojedinaca i institucija koji su, radeći na vlastitoj svijesti i odgovornosti življenja, u stanju utjecati na svoju okolinu, razvijati kulturu održivog razvoja te mijenjati i transformirati obrazovnu instituciju sa svim dionicima u njoj.

Daljnje proširenje istraživanja moglo bi napraviti komparaciju privatnih ustanova od državnih, odnosno u slučaju predškolskih ustanova, gradskih, odnosno općinskih od privatnih. Pri tome bi bilo zanimljivo vidjeti je li veća motiviranost oglašavanja putem mrežnih stranica prisutnija u privatnim ustanovama, jesu li one više intrinzično motivirane zbog financijske ovisnosti o zadovoljstvu korisnika, u ovom slučaju roditelja ili im je cilj ponuditi kvalitetnu komunikaciju, izmjenu informacija i biti dostupni putem svih platformi?!

Ukoliko bi se netko odlučio za provjeru podataka dobivenih ovim istraživanjem, te se uputio na sve lokacije i istražio koliko podatci prema Sterlingovoj kategorizaciji odgovaraju stvarnom stanju, moguće su daljnje komparacije i traženje odgovora na pitanje relevantnosti i svrhovitosti mrežnih stranica.

Regionalna podijeljenost Republike Hrvatske, koja unatoč prostornoj malenosti, u sebi sadrži niz različitosti i potpunih suprotnosti u načinu življenja zanimljiva je u pogledu komparacija bilo kojeg područja istraživanja. No, svaki rezultat također treba sagledati kroz niz segmenata kao što su povijesna i kulturna baština koja više ili manje pridaje važnost ekologiji i održivom razvoju, te materijalna sredstva dostupna svakoj regiji. Osim toga, treba se uzeti u obzir i problematika deficita u zanimanjima, posebno predškolskom odgoju, koji su povezani sa iseljavanjem i problemima uvjeta rada zbog kojih dolazi do čestih odlazaka iz struke. Faktor koji nikako ne smijemo izuzeti je raseljavanje zbog potražnje zaposlenja i većih primanja s područja Panonske Hrvatske prema Sjevernoj i Jadranskoj Hrvatskoj što bi moglo objasniti i rezultate dobivene komparacijom te tri regije.

Važna stavka usmjerena pozitivnom smjeru razmišljanja o tematici je i činjenica da postoje ustanove koje prednjače i daleko više iskazuju interes i proces transformacije od ostalih. Na bilo kojim područjima gdje je potrebna izmjena temeljnih načela življenja i preispitivanje vlastite odgovornosti prema svijetu oko nas, zahtjeva veliki angažman i snagu volje, što je dugotrajan i spor proces, no naznake da su neki ipak uspjeli doći do transformativnih koraka su u potpunosti motivirajuće. Ove činjenice nas navode na saznanje o ne stagniranju na području implementiranja održivog razvoja u odgojno-obrazovne ustanove, te da smo “krenuli” u dobrom smjeru.

5.4. Nedostatci istraživanja

Unatoč digitalnom razdoblju u kojem živimo, ima još uvijek pojedinaca kojima digitalno oglašavanje nije prioritetno niti relevantno. Stoga se nameće pitanje; obuhvaćaju li podatci s mrežnih stranica sve relevantne događaje, uključenosti i usmjerenost odgojno-obrazovnih ustanova ili ne te jesu li sadržaji dostupni na mrežnim stranicama istinski pokazatelj implementacije održivog razvoja kroz program Ekoškola. Te podatke možemo

dobiti samo u neposrednoj komunikaciji s institucijama i mogućim posjetima, što je moguće kao produblјivanje ili proširivanje ovog istraživanja. Također, ono što se nameće kao daljnje pitanje jest, jesu li podatci mrežnih stranica koje prikazuju niz aktivnosti, razradu i planove na području održivog razvoja, u sklopu programa Ekoškola, istinski pokazatelji njihovog angažmana i usmjerenosti na promjenu ili su oni odrada *proforme* i pokušaj boljeg prikazivanja posjetiteljima mrežne stranice negoli što jesu. Također mogući pokazatelj nedovoljnosti istraživanja je i činjenica o deficitu kadra koji može biti smanjen ili nedovoljan u ustanovama gdje zbog prevelikih opsega poslova i obaveza, ustanove nemaju člana osoblja koji bi vodio brigu ili stizao unijeti relevantne podatke na stranicu.

Svakako, daljnja istraživanja na ovu temu mogla bi biti usmjerena na izravnu komunikaciju sa svim ustanovama te utvrđivanje relevantnosti podataka koji su dostupni na mrežnim stranicama. Osim toga, istraživači bi mogli proučiti stavove osoblja o mrežnom oglašavanju te vidjeti postoji li podudarnost stavova s izgledom i sadržajem mrežne stranice.

6. ZAKLJUČAK

Suvremeni odgoj i obrazovanje za održiv razvoj globalna je potreba koja ima za cilj razvijati kompetencije: učiti znati, učiti djelovati, učiti biti i učiti živjeti zajedno. Navedene kompetencije trebaju pomoći u sprječavanju daljnjeg propadanja našeg planeta te dovesti do stvaranja pravednijeg i mirnijeg svijeta. Odgoj i obrazovanje ključno je područje utjecaja na vrijednosti, stavove, ponašanja i vještine koje imaju utjecaj u kasnijem životu (Anđić, 2013).

Područje održivog razvoja u odgoju i obrazovanju dugogodišnja je tema oko koje se stvaraju mnoge rasprave i težnje, kako samih društava tako i odgojno-obrazovnih institucija koje prepoznaju važnost u stvaranju održivog ozračja, latentne kulture i pozitivne klime prema održivom načinu ponašanja, koja će obilježiti cjelokupno funkcioniranje institucije, ali i svakog pojedinca u njoj. Jedan od oblika stvaranja takve kulture nudi i program ekoškola. Od svojih početaka, pa do sada, program Ekoškola jedini je strukturirani oblik rada na osvješćivanju održivog razvoja u sklopu obaveznog obrazovanja i ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja izuzev Kurikuluma međupredmetnih tema gdje se također vidi doprinos istome. U osnovnim školama dosad je uvijek u sklopu predmeta Priroda i društvo, cjelina zadana kurikulumom, imala zadatak dotaknuti teme ekologije i održivog razvoja, odgovornog ophođenja prema prirodi oko nas i našoj planeti, dok u predškolskim ustanovama kurikulum nije konkretnih smjernica te nema zadanih tema kojima bi se utvrdilo bar osviještenost djece i djelatnika. Stoga je cijeli projekt Ekoškola sa svojom zastupljenosti veliki pokazatelj interesa, volje, otvorenosti i upućenosti predškolskih ustanova i osnovnih škola za svjesnije i odgovornije življenje djece i učenika.

Jedan od korak kojeg se trebaju pridržavati ekoškole je i oglašavanje i informiranje, stoga se istraživački dio rada usmjerio prema službenim mrežnim stranicama ustanova koje imaju aktivan status ekoškole. Mrežne su stranice stoga izvor informacija i poticaja te se ovim radom željelo odgovoriti na pitanje transparentnosti, vidljivosti angažmana škola i vrtića u pogledu uključenosti u program Ekoškola. Koliko je važno školama imati status ekoškole, mogu li čitatelji vidjeti sve potrebne sadržaje, dokumente i prikaze aktivnosti koje se tiču područja ekologije i održivosti te koliko ovisi u kojoj se županiji nalazi odgojno-obrazovna

ustanova, a koliko o trenutku ućlanjenja, odnosno vremenu pridruŹivanja programu Ekoškola.

Zanimljivo je bilo uoćiti redosljed kojim su se Źupanije ukljućivale, odnosno ustanove Źupanija te koliko su odrećene ustanove prikazale, a koliko ne, svoj status, logo, aktivnosti, projekte. Takoćer je bilo iznenaćujuće otkriti kako veliki postotak ustanova ne daje nikakve informacije ili jako malo, dok je takoćer mali broj onih ustanova koje se po sadržaju i angaŹmanu istiću od ostalih.

Ovaj rad sa svojim istraŹivaćkim dijelom, koje obuhvaća samo digitalne zapise na mreŹnim stranicama, moŹe biti tek poćetak kojim se otvara tematika s mnoštvom novih pitanja koja bi bilo potrebno pobliŹe istraŹiti. Kako bi utvrdili istinitost i relevantnost dostupnih mreŹnih podataka, daljnji koraci mogli bi ukljućiti povratne informacije djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova u obliku intervjua ili anketnih upitnika, a moŹda još detaljniji i jasniji uvid bi se stekao terenskom procjenom na licu mjesta gdje bi istraŹivać mogao osobno doŹivjeti prostor i materijale svake ustanove te sam napraviti refleksiju i evaluaciju vićenog i doŹivljenog.

Popis tablica i slika

Popis slika:

Slika 1. Ciljevi održivog razvoja prema Rockstom i Sukhdev (2016).....	7
Slika 2. Prikaz GreenComp okvira prema Bianchi, Pisiotis, Cabrera, 2022.).....	12
Slika 3. Kako postati ekoškola.....	21

Popis tablica:

Tablica 1. Prikaz mrežnih stranica prema Sterlingovoj kategorizaciji po županijama.....	39
Tablica 2. Prikaz mrežnih stranica prema Sterlingovoj kategorizaciji u postotcima.....	40
Tablica 3. Postotak uključenosti po kategorijama u odnosu na ukupan broj osnovnih škola i dječjih vrtića.....	41

Popis literature i izvora

1. Anđić, D. (2015). *Doprinosi razvoju kompetencija učitelja osnovnih škola u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj*. Napredak 156 (4) str 367-383. Preuzeto 02.05.2024. s <https://hrcak.srce.hr/166200>
2. Bajkuša (2012). *Održivost u školama, održivost u društvu*. Forum za slobodu odgoja, Zagreb. Preuzeto 19.01. 2024. s <https://fso.hr/wp-content/uploads/2021/02/Bajkusa-Odrzivost-u-skolama-odrzivot-u-drustvu-2011.pdf>
3. Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera, M. (2022). *GreenComp- Europski okvir kompetencija za održivost*. European Commission, Luxemburg. Preuzeto 19.11.2023. s <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/bc83061d-74ec-11ec-9136-01aa75ed71a1>
4. Bogović N.D., i Čegar, S. (2012) *Education principles in a model of strong sustainability*. Problems of education in the 21st century, vol.44. (10-18) Preuzeto 22.04.2024. s <https://oaji.net/articles/2014/457-1413726506.pdf>
5. Cvitković E. (2016). *Obrazovanje za održivi razvoj: stavovi studenata Sveučilišta u Rijeci*. Rijeka. Preuzeto 15.11.2023. s <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A657>
6. Znanje za održivo djelovanje- od nastavnika do učenika (2020, rujan). *Centar za mirovne studije* Preuzeto 14.10.2023. s <https://www.cms.hr/hr/gradanski-odgoj-i-mirovno-obrazovanje/znanje-za-odrzivo-djelovanje-od-nastavnica-ka-do-ucenica-ka>
7. Zašto je zeleno obrazovanje važno (2021). *European Education Area*. Preuzeto 03.01. 2024. s <https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/green-education/about-green-education>
8. Education for Climate (2024). *European Commission* . Preuzeto 17.05.2024. s <https://education-for-climate.ec.europa.eu/community/>

9. Frajman-Jakšić, A., Ham, M., Redek, T. (2010) *Sreća i ekološka svjesnost-čimbenici održivog razvoja*, Ekonomski vjesnik, Vo XXIII No.2, 2010 (str 467-481) preuzeto 03.12.2023. s <https://hrcak.srce.hr/63476>.
10. Kadum, S. (2018.). *Divergentno mišljenje u procesu suvremenog odgoja i obrazovanja*. Metodčki ogleđi 26 (2019), 81-98. Preuzeto 03.01.2024. s <https://www.hrfđ.hr/wp-content/uploads/2019/06/7-MO49-Kadum.pdf>
11. Kurikulum međupredmetne teme “Održivi razvoj za osnovne i srednje škole” (2019). *Ministarstvo znanosti i obrazovanja*. Preuzeto 27.11.2023. s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Odrzivi%20razvoj%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf>
12. Što je održivi razvoj (2019). *Laboratorij održivog razvoja* Preuzeto 16.10.2023. s <https://lora.bioteka.hr/sto-je-odrzivi-razvoj/>
13. Marin, G. (2020). *Didaktičke smjernice za implementaciju kurikuluma međupredmetne teme “Održivi razvoj” u predmetne kurikulume*. Medicinska škola Ante Kuzmanića, Zadar. Preuzeto 04.07.2024. s <https://hrcak.srce.hr/file/378689>
14. Održivi razvoj (2023). *Ministarstvo vnjskih i europskih poslova Republike Hrvtske*. Preuzeto 03.10.2023. s <https://mvep.gov.hr/print.aspx?id=22706&url=print>
15. Nacionalni okvirni kurikulum (2011). *Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb*. Preuzeto 17.10.2023. s http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf
16. Projekt SUSTINEO. (2023). *Organizacija ODRAZ* Preuzeto 13.12.2023. s <https://www.odraz.hr/novosti/odraz-ove-vijesti/odrzana-zavrsna-konferencija-projekta-sustineo/>
17. Prijedlog koncepije razvoja predškolskog odgoja; *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja, predškolske djece (1991.)*, Zagreb, Glasnik. Preuzeto 04.10.2023. s https://maliprijatelji.com.hr/images/akti/Programsko_usmjerenje_odgoja_i_obrazovanja_predskolske_djece.pdf
18. Rockstom i Sukhdev (2016). *The SDGs wedding cake*. Preuzeto 03.12.2023. s <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html>

19. Samuelsson, I.P. i Kaga, Y. (2008). *The contribution of early childhood education to a sustainable society*. UNESCO, Paris. Preuzeto 10.01.2024. s <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000159355>
20. Sterling, S. (2004). *Higher education, Sustainability and the Role of Systemic Learning*. U P.B. Corcoran i A.E.J. Wals (Ur.) *Higher Education and the Challenge of Sustainability* (str 49-70). New York. Kluwer Academic Publishers.
21. Sterling, S., Jones. P-. David, S. (2010). *Sustainability education: perspectives and practice across higher education*. Earthscan, London.
22. The SDGs wedding cake (2016). Stockholm Resilience Center - Stockholm University. Preuzeto 14.05.2024. s <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-21-looking-back-at-2016-eat-stockholm-food-forum.html>
23. *Što su ekoškole* (2022). Udruga Lijepa Naša. Preuzeto 23.10.2023. s <https://www.eko.lijepa-nasa.hr/eko-skole/sto-su-ekoskole>
24. UNESCO (2015). *The 2030 Agenda for sustainable development*. Paris. Preuzeto 28.10.2023. s <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
25. UNESCO (2017) *Education for Sustainable Development: Learning Objectives*. Paris. Preuzeto 10.01.2024. s https://www.unesco.de/sites/default/files/2018-08/unesco_education_for_sustainable_development_goals.pdf
26. United Nations (1992). *Agenda 21*. Rio de Janeiro. Preuzeto 14.11.2023 s <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
27. Zakon o pravu na pristup informacijama. Narodne novine 69/22 (2022).
28. Zakon o zaštiti okoliša. Narodne novine 110/07 (2007).

7. Prilozi

7.1. Pilog 1: Tablični prikaz ekoškola po županijama prema redoslijedu njihova uključivanja

Županija	Broj OŠ u županiji	OŠ u statusu ekoškole	Broj DV u županiji	DV u statusu ekoškole
Osječko-baranjska županija	74	<ol style="list-style-type: none"> 1. OŠ F. K. Frankopana, Osijek 2. OŠ Antuna Mihanovića, Osijek 3. OŠ Augusta Šenoa, Osijek 4. OŠ Popovac 5. OŠ Franjo Tuđman, Beli Manastir 6. OŠ Draž 7. OŠ Vladimir Nazor, Čepin 8. OŠ Milan Amruš, Slavonski Brod 9. OŠ Dore Pejačević, Našice 10. OŠ I. B. Mažuranić, Strizivojna 11. OŠ Josipovac 12. OŠ Retfala, Osijek 13. OŠ Jagodnjak 14. OŠ Vijenac, Osijek 	36	<ol style="list-style-type: none"> 1. DV Osijek - Podcentar Mak 2. DV Zvončić, Našice
Grad Zagreb	133	<ol style="list-style-type: none"> 15. OŠ Ksavera Šandora Gjalskog 16. OŠ Vjenceslava Novaka 17. OŠ Vukomerec 18. OŠ Vinka Žganca 19. OŠ Jure Kaštelana 20. I. OŠ Dugave 21. OŠ Markuševac 22. OŠ J.J. Strossmayera 	199	<ol style="list-style-type: none"> 3. DV Mali princ 4. DV Srednjaci 5. DV Leptir, Sesvete 6. DV Malešnica 7. DV Pipi Duga Čarapa 8. DV Sesvete 9. DV Grigora Viteza 10. DV Vjeverica

		23. OŠ Ivana Filipovića 24. OŠ Zapruđe 25. OŠ braće Radić 26. OŠ Šestine 27. OŠ Frana Galovića 28. OŠ Trnsko 29. OŠ Čučerje 30. OŠ Borovje 31. OŠ Petra Preradovića 32. OŠ Dragutina Domjanića 33. OŠ Stjepana Bencekovića 34. OŠ Pavleka Miškine 35. OŠ Jabukovac 36. OŠ Ivanja Reka		11. DV Botinec, Zagreb-područni objekt Mala Mlaka 12. DV En ten tini, Sesvete 13. DV Poletarac 14. DV Vrapče 15. DV Hrvatski Leskovac- područni objekt Zvončići 16. DV Siget 17. DV Savica 18. DV Vladimir Nazor 19. DV Tatjane Marinić 20. DV Tratinčica 21. DV Leptirić Lu 22. DV Nemo
Krapinsko-zagorska županija	34	37. OŠ Zlatar Bistrica 38. OŠ Antun Nemčić Gostovinski, Koprivnica 39. OŠ Gornje Jesenje 40. OŠ Stjepana Radića, Brestovec Orehovečki 41. OŠ Janka Leskovara, Pregrada 42. OŠ Pavla Štoosa, Kraljevec na Sutli 43. OŠ Antuna Mihanovića, Petrovsko 44. OŠ Viktora Kovačića, Hum na Sutli 45. OŠ Đure Prejca, Desinić 46. OŠ Vladimira Bosnara, Stubičke Toplice 47. OŠ Matije Gupca, Gornja Stubica	35	23. DV Zipkica, Zabok 24. DV Zlatni dani, Zlatar Bistrica 25. DV Zvirek, Stubičke toplice 26. DV Jurek, Gornja Stubica 27. DV Đurmanec
Primorsko-goranska županija	62	48. OŠ Rikard Katalinić Jeretov, Opatija 49. OŠ Vladimir Gortam, Rijeka 50. OŠ Vladimira Nazora, Crikvenica	47	28. DV Zlatna ribica, Kostrena 29. DV Cvrčak i mrav, Tribalj 30. DV Katarina Frankopan, Krk

		51. OŠ Monte Zaro, Pula 52. OŠ Sveti Matej, Viškovo 53. OŠ Jurja Klovića, Tribalj 54. OŠ Ivana Rabljanina, Rab 55. OŠ Fran Krsto Frankopan, Krk 56. OŠ Omišalj 57. OŠ Malinska, Dubašnica 58. OŠ Srdoči, Rijeka 59. OŠ Matije Vlačića, Labin 60. OŠ Kostrena 61. OŠ Brod Moravice 62. OŠ Maria Martinolića, Mali Lošinj 63. OŠ dr. Branimira Markovića, Ravna Gora 64. OŠ Frane Petrića, Cres 65. OŠ Kaštanjer, Pula 66. Katolička osnovna škola Josip Pavlišić, Rijeka 67. OŠ Veli Vrh, Pula 68. OŠ Vidikovac, Pula		31. DV Cvrčak, Mali Lošinj 32. DV Matulji 33. DV Hlojkica, Delnice 34. DV Bakar 35. DV Bosiljak, Primošten 36. DV Topolino, Pula 37. DV Maslačak, Pula 38. DV Viškovo 39. DV Planet mašte, Rijeka
Varaždinska županija	42	69. OŠ Varaždin 70. VI. OŠ Varaždin 71. OŠ Visoko 72. OŠ Trnovec 73. OŠ Vladimir Nazor, Budinština 74. OŠ Antuna i Ivana Kukuljevića, Varaždinske toplice 75. OŠ Janka Draškovića, Klenovnik 76. OŠ Breznički Hum 77. OŠ Gustav Krklec, Maruševec – područna škola Druškovec	47	40. DV Panda, Varaždin 41. DV Škrinjica, Vidovec

Sisačko-moslavačka županija	37	78. OŠ Stjepana Kefelje, Kutina 79. OŠ Zvonimira Franka, Kutina 80. OŠ Ivo Kozarčanin, Hrvatska Dubica 81. OŠ Ludina 82. OŠ Glina 83. OŠ Banova Jaruga 84. OŠ Vladimira Vidrića, Kutina 85. OŠ Vladimir Nazor, Topusko 86. OŠ I.G. Kovačić, Gora 87. OŠ Dvor 88. OŠ Zorke Sever, Popovača 89. OŠ Odra	20	42. DV Kutina 43. DV Popovača 44. DV Petrinjčica, Petrinja 45. DV Radost, Novska
Zagrebačka županija	51	90. OŠ Ante Starčevića, Lepoglava 91. OŠ Draganići 92. OŠ Ljudevita Gaja, Zaprešić 93. OŠ Marije Jurić Zagorke, Vrbovec 94. OŠ Vugrovec, Kašina 95. OŠ Vukovina – područna škola Rakitovec 96. OŠ Petrijanec 97. OŠ Eugena Kumičića, Velika Gorica 98. OŠ Milana Langa, Bregana 99. OŠ Novo Čiče 100. OŠ Bogumila Tonija, Samobor 101. OŠ Velika Mlaka 102. OŠ I. B. Mažuranić, Prigorje Brdovečko 103. OŠ Antuna Mihanovića Nova Kapela, Batrina	53	46. DV Ivanić Grad 47. DV Radost, Jastrebarsko 48. DV Kružić-križić, Križ 49. DV Proljeće, Kloštar Ivanić 50. DV Izvor, Samobor 51. DV Slavuj, Sveta Nedjelja 52. DV Proljeće, Sv. Ivan Zelina 53. DV Osmijeh, Samobor 54. DV Lojtrica, Velika Mlaka 55. DV Grigor Vitez, Samobor 56. DV Žirek, Velika Gorica 57. DV Ciciban, Velika Gorica 58. DV Velika Gorica 59. DV Koraci, Velika Gorica 60. DV Maslačak, Garešnica 61. DV Maslačak, Zaprešić

Dubrovačko-neretvanska županija	32	104. OŠ Marina Držića, Dubrovnik 105. OŠ Cavtat 106. OŠ Slano 107. OŠ Lapad, Dubrovnik 108. OŠ Filipa Lukasa, Kaštel Stari 109. OŠ Ivana Gundulića, Dubrovnik 110. OŠ Antuna Masle, Orašac 111. OŠ Montovjerna, Dubrovnik 112. OŠ Blato	22	
Splitsko-dalmatinska županija	101	113. OŠ Vjekoslava Paraća, Solin 114. OŠ Vrgorac 115. OŠ Lučac, Split 116. OŠ Franje Tuđmana, Brela 117. OŠ kneza Mislava, Kaštel Sućurac 118. OŠ Mejaši, Split 119. OŠ Žrnovica, Split 120. OŠ Slatine, Split 121. OŠ fra Pavla Vučkovića, Sinj 122. OŠ Bol, Split 123. OŠ kraljice Jelene, Solin 124. OŠ Vladimira Nazora, Postira 125. OŠ Split 3 126. OŠ Visoka, Split 127. OŠ Stobreč 128. OŠ Bol 129. OŠ Petar Berislavić, Trogir 130. OŠ Grohote 131. OŠ Neorić-Sutina	74	62. DV Biokovsko zvonice, Makarska 63. DV Šareni leptirić, Solin 64. DV Cvit Mediterana, Split-područni objekt DV Ružmarin 65. DV Bambini, Podstrana

		132. OŠ Žnjan-Pazdigrad, Split 133. OŠ Trstenik, Split 134. OŠ Gradac 135. Aspalathos, međunarodna privatna osnovna škola s pravom javnosti, Dugopolje 136. OŠ kralja Zvonimira, Solin 137. OŠ Brda, Split		
Ličko-senjska županija	15	138. OŠ dr. Jure Turića, Gospić 139. OŠ Luke Perkovića, Brinje 140. OŠ dr. Ante Starčević, Pazarište Klanac	11	
Koprivničko-križevačka županija	27	141. OŠ Ivan Lacković Croata, Kalinovac 142. OŠ Đuro Ester, Koprivnica 143. OŠ prof. Blaž Mađer, Novigrad Podravski 144. OŠ "Braća Radić", Koprivnica	25	66. DV Trainčica, Koprivnica 67. DV Maslačak, Đurđevac 68. DV Igra, Koprivnica
Međimurska županija	31	145. OŠ Prelog 146. OŠ Sveti Martin na Muri 147. OŠ Štrigova 148. OŠ Donji Kraljevec 149. OŠ Strahoninec	45	69. DV Cvrčak, Čakovec 70. DV Belica 71. DV Vesela loptica, Prelog
Šibensko-kninska županija	24	150. OŠ Janka Gotovca, Unešić 151. OŠ Primošten	15	72. DV Osmijeh, Šibenik 73. DV Tamaris, Vodice 74. DV Smilje, Šibenik 75. DV Maslina, Tribunj 76. DV Cvrčak, Knin 77. DV Mendula, Pirovac
Karlovačka županija	29	152. OŠ Slava Raškaj, Ozalj 153. OŠ Kardinala Alojzija Stepinca, Krašić 154. OŠ Rečica	21	78. DV Duga Resa 79. DV Četiri rijeke, Karlovac

Bjelovarsko-bilogorska županija	27	155. OŠ Sokolovac 156. OŠ Slavka Kolara, Hercegovac	28	80. DV Pčelica, Čazma 81. DV Bubamara, Bjelovar 82. DV Palčica, Rovišće
Virovitičko-podravska županija	18	157. OŠ Eugena Kumičića, Slatina 158. OŠ Davorin Trstenjak, Čađavica 159. OŠ Brezovica	18	83. DV Cvrčak, Virovitica 84. DV Potočnica, Pitomača
Vukovarsko-srijemska županija	55	160. OŠ Tordinci 161. OŠ Blage Zadre, Vukovar 162. OŠ Lovas 163. OŠ A. G. Matoš, Tovarnik 164. OŠ Ivana Mažuranića, Vinkovci 165. OŠ Franjo Hanaman, Drenovci	47	85. DV Bajka, Vinkovci 86. DV Vukovar I 87. DV Crvenkapica, Ilok
Istarska županija	48	166. OŠ Jure Filipovića, Barban 167. OŠ dr. Mate Demarina, Medulin – područna škola Banjole 168. OŠ Vodnjan 169. OŠ Poreč 170. OŠ dr. Mate Demarina, Medulin 171. OŠ dr. Mate Demarina, Medulin – područni odjel Šišan	58	88. DV Sunce, Fažana 89. DV 101 Dalmatinac, Nova Vas 90. DV Grdelin, Buzet 91. DV Crvenkapica, Poreč
Zadarska županija	38	172. OŠ Šime Budinića, Zadar 173. OŠ Vladimir Nazor, Neviđane	56	92. DV Radost, Zadar 93. DV Sunce, Zadar 94. DV Obrovac 95. Talijanski dječji vrtić Pinocchio, Zadar
Brodsko-posavska županija	33		14	96. DV Nova Gradiška 97. DV Ivana Brlić Mažuranić, Slavonski Brod 98. DV Ivančica Oriovac
Požeško-slavonska	15	174. Katolička OŠ Požega	14	

županija				
----------	--	--	--	--

